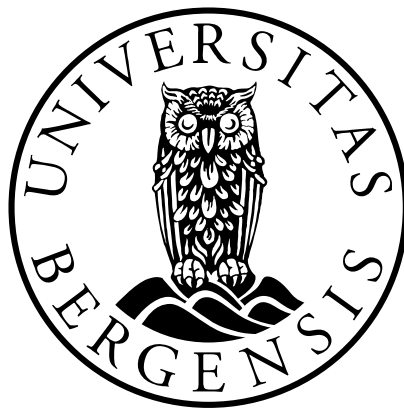

Gjenbruk av voldgiftsdommere

*En analyse av gjentatt oppnevning av
voldgiftsdommere som grunnlag for inhabilitet
etter voldgiftsloven § 14*

Kandidatnummer: 238

Antall ord: 14872

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10.05.2023

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	1
1 Innledning.....	3
1.1 Presentasjon av tema og dets aktualitet	3
1.2 Rettskildebildet.....	4
1.3 Metode	5
1.4 Avgrensninger	6
2 Voldgiftslovens krav til upartiske og uavhengige voldgiftsdommere	7
2.1 Utgangspunktet for voldgiftsrettens sammensetning	7
2.2 Hva betyr det at voldgiftsdommere skal være upartiske og uavhengige?	7
2.3 Når fører en habilitetsinnsigelse frem?.....	9
3 Inhabilitet som følge av gjentatt oppnevning.....	12
3.1 Nærmere om det tilknytningsforhold som kan oppstå ved gjentatt oppnevning	12
3.2 Kan gjentatt oppnevning medføre inhabilitet?	13
3.2.1 Norsk voldgiftsrett.....	13
3.2.2 Gjenoppnevning av fagkyndige meddommere	14
3.2.3 Inhabilitet grunnet gjentatt oppnevning utenfor Norge.....	18
3.2.4 Inhabilitet grunnet gjentatt oppnevning er underlagt en høy terskel.....	23
4 Hva er de relevante vurderingsmomentene?	25
4.1 Antallet tidligere oppnevninger	25
4.1.1 Vurderingsnormen.....	25
4.1.2 Betydningen av de økonomiske fordelene voldgiftsdommeren får av oppnevningene	28
4.1.3 Hvilke oppnevninger skal tilkjennes parten?	29
4.2 Tidsaspektet	34
4.3 Betydningen at få personer innehar den nødvendige kompetansen	36
4.4 Voldgiftsdommerens votum i de tidligere sakene	37
5 Særlig om opplysningsplikt om tidligere oppnevninger	40
5.1 Voldgiftsdommerens opplysningsplikt om tidligere oppnevninger	40
5.2 Hvilken betydning har det at opplysningsplikten ikke er overholdt?	42
6 Særlig om oppnevning fra advokat i et advokatfirma	46
Litteraturliste	48

1 Innledning

1.1 Presentasjon av tema og dets aktualitet

Voldgift er en alternativ tvisteløsningsmetode som åpner for at partene kan avtale at tvister mellom dem skal avgjøres av en privat domstol. Tvister som er omfattet av avtalen skal avvises av de alminnelige domstolene, jf. Lov 14 mai 2004 nr. 25 Voldgiftsloven («vogl.») § 7 første ledd.

I motsetning til behandling i de alminnelige domstolene har partene i stor grad avtalefrihet for hvordan tvisteløsningen skal gjennomføres.¹ En del av prosessen hvor partene har avtalefrihet er ved fastsettelse av voldgiftsrettens sammensetning, jf. vogl. § 12, jf. § 13. Partene kan fritt velge hvem de ønsker som voldgiftsdommere så lenge de er «upartiske og uavhengige av partene» og at de er «kvalifisert for vervet», jf. § 13 første ledd.

I tillegg til de materielle kravene til voldgiftsdommerne i vogl. § 13 første ledd, har annet, tredje og fjerde ledd saksbehandlingsregler for oppnevning av dommerne. Etter voldgiftsloven er hovedregelen at voldgiftsdommere skal velges av partene i fellesskap, jf. § 13 annet ledd.² Dette er en særnorsk løsning. Det vanlige utgangspunktet i andre land er at partene, dersom retten skal settes med tre medlemmer, oppnevner hvert sitt medlem og de to medlemmene velger voldgiftsrettens leder.³ Den ordningen er også utgangspunktet hos de fleste voldgiftsinstitutter, likevel slik at instituttet forbeholder seg retten til å nekte oppnevningen.⁴ Etter voldgiftsloven er partsoppnevningen av hver sin voldgiftsdommer den subsidiære løsningen dersom partene ikke blir enige, jf. § 13 tredje ledd. Tilsynelatende forutsatte voldgiftsutvalget at den subsidiære utvelgelsesmåten kom til å bli anvendt ofte når de uttaler at «[r]ealistisk sett kan man imidlertid ikke se bort fra at partene ikke sjelden vil være uenige om hvem som skal oppnevnes.»⁵

---

¹ Se NOU 2001:32 side 144-145 for en gjennomgang av de relativt snevre mulighetene for å avtale andre prosessregler i statlig domstolsbehandling

² Fremgår direkte av Ot.prp.nr.27 (2003-2004) side 93

³ Se for eksempel UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration 1985 art. 11 (3) (a), Lag (1999:116) om skiljeførfarande 13 §, Lov nr 553 af 24/06/2005 Lov om voldgift 11 stk. 2.

⁴ For eksempel ICC Arbitration rules 2021 art 12 pkt. 4 og 5 og SCC Skiljedomsregler 2023 § 17 nr. 4. Motsatt følger Rules of The Arbitration and Dispute Resolution Institute of the Oslo Chamber of Commerce § 8 løsningen i vogl. § 13.

⁵ NOU 2001:33 side 65

I en tvisteløsningsmodell hvor partene kan velge hvem som skal være dommer(e) oppstår noen særegne habilitetsspørsmål. Det oppgaven skal analysere er når en person er inhabil til å tjenestegjøre som voldgiftsdommer fordi personen tidligere har blitt oppnevnt av den samme parten. En vesentlig del av analysen vies til relevante vurderingsmomenter.

Ettersom de fleste personer og selskaper ikke opptrer som part i voldgiftssak svært ofte, vil de ofte la deres advokat eller advokatfirma oppnevne voldgiftsdommeren for dem. Oppgaven vil også ta stilling til når voldgiftsdommeren blir inhabil grunnet gjentatt oppnevning av advokaten/advokatfirmaet.

Bruken av voldgift i Norge har økt drastisk både over de siste tiårene og de siste årene.⁶ Problemstillingen blir mer og mer relevant i tråd med dette. Når flere tvister løses gjennom voldgift, vil parter og deres prosessfullmektiger oftere oppnevne voldgiftsdommere. Særlig i mindre miljøer vil dette medføre at aktuelle voldgiftsdommerkandidater blir valgt flere og flere ganger av de samme parter eller prosessfullmektiger. Tas det i betraktning hvor lite rettskilder som behandler problemstillingen, er det klart at det er dags for en nærmere behandling av gjentatt oppnevning av voldgiftsdommere.

1.2 Rettskildebildet

En av hovedgrunnene til at voldgift velges som tvisteløsningsmekanisme er konfidensialitet.⁷ Denne fordelene ved voldgift, er den største utfordringen ved analyser av rettstilstanden på området. Voldgiftsavgjørelser er tilnærmet forretningshemmeligheter i seg selv, og det er vanskelig å finne avgjørelser, både i anonymisert form og ikke-anonymisert. Domstolene får sjeldent anledning til å behandle habilitet for voldgiftsdommere. Ved søk på «habilitet + voldgift» på lovdata kommer det totalt 73 resultater. Av disse omhandler bare en brøkdel habilitet i voldgift. Av relevans for denne oppgaven er det igjen enda færre.

Ettersom fagdommere og meddommere ved de alminnelige domstolene ikke oppnevnes av partene, er ikke rettspraksis relevant for gjentatt oppnevning-problemstillingen.⁸ I motsetning til fagkyndige og alminnelige meddommere, oppnevnes fagkyndige meddommere utenfor

---

⁶ I NOU 2001:33 kapittel 4.1 uttales det at det totale antall voldgiftssaker i Norge ikke var veldig høy. I Roschier Dispute Index var antall saker med en verdi på over € 100.000 ført som voldgift 19 % i 2016 og økt til 31 % i 2021 utgivelsen.

⁷ Roschier (2021) s. 10

⁸ Fagdommere velges av domstolens leder, jf. domstolloven §§ 8 første ledd, 11 første ledd og 19 tredje ledd. Vanlige meddommere trekkes tilfeldig, jf. § 88

meddommerutvalgene, jf. tvisteloven § 9-12.⁹ Fagkyndige meddommere oppnevnes formelt av retten, men på en del fagområder oppnevnes normalt de fagkyndige som partene foreslår.¹⁰ Det finnes en håndfull avgjørelser fra de alminnelige domstolene om habilitet på grunn av partenes innflytelse på oppnevning av fagkyndige meddommere. Som det blir redegjort for i punkt 3.2.2 er analogisk relevant for vurderingen av gjentatt oppnevning av voldgiftsdommere.

Voldgiftsloven er utformet etter mønster fra United Nations Commission in International Trade Law Model Law on International Commercial Arbitration av 1985¹¹ (herav Modelloven).¹² Modellovens formål er å bidra til en ensartet voldgiftslovgivning på internasjonalt plan. Denne ensartetheten var et av hovedargumentene for at utvalget gikk for å bygge voldgiftsloven på Modelloven.¹³ For at ønsket om ensartethet skal oppfylles må praksis mellom forskjellige land være lik. Det vil derfor være naturlig å ta et utblikk til hvordan andre land og internasjonale voldgiftsinstitusjoner behandler habilitetsspørsmål ved gjentatt oppnevning. Så lang har 86 forskjellige land basert sin voldgiftslovgivning på Modelloven.¹⁴

Hva angår norsk juridisk teori er gjentatt oppnevning behandlet summarisk av et fåtall forfattere. Internasjonal voldgiftsteori vil, på samme måte som internasjonal voldgiftspraksis, bidra til å fylle noen av de tomrom som eksisterer. Selv når internasjonal praksis og teori tas i betraktning er det liten klarhet i hvordan problemstillingene som oppgaven tar stilling til skal løses, slik at de hensyn som voldgift og habilitet bygger på vil være tungtveiende momenter i vurderingene.

1.3 Metode

Avhandling tar stilling til gjeldende rett etter voldgiftsloven, og analysen blir gjort med utgangspunkt i rettskilder om norsk voldgiftsrett. Ettersom det er et begrenset rettskildebilde i norsk voldgiftsrett, bygger oppgaven også på analogiske slutninger for å besvare problemstillingene. Analogislutninger har begrenset rettskildemessig betydning og vil først og

---

⁹ Ot.prp.nr.22 (2006-2007) side 88

¹⁰ HR-2016-891-U avsnitt 18, Rt. 2008 s. 129 avsnitt 33 og Ulsted (2014) s. 232

¹¹ Konvensjonen ble revidert og oppdatert i 2006

¹² NOU 2001:33 s. 50

¹³ NOU 2001:33 s. 50

¹⁴ UNCITRAL, Status: UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (1985), with amendments as adopted in 2006

fremst være relevant som støtteargument og sammenlikningsgrunnlag, men blir viet mer vekt i rettstomme rom.

Det er inhabilitet etter voldgiftsloven som er temaet for oppgaven, og internasjonale kilder vil bli brukt som en rettskilde for å avdekke innholdet i de norske reglene. Det vil i liten grad bli foretatt noen komparativ analyse. Dersom det er store ulikheter mellom habilitetsvurderingen i de den rettskultur som rettskilden stammer fra vil dette presiseres og behandles særskilt.

1.4 Avgrensninger

Voldgift kan avtales for alle tvister som partene har fri rådighet over, jf. vogl. § 9 første ledd. Det er altså et meget omfattende virkeområde, og fag- og rettsområder varierer veldig. Det vil være nyansforskjeller hvordan voldgift utføres innenfor de forskjellige områdene. På grunn av oppgavens omfang vil problemstillingene besvares for voldgift generelt. Oppgaven vil derfor ikke ta stilling til eventuelle særtrekk i noen former for voldgift.

Ved analysen av de utvalgte momentene i habilitetsvurderingen er disse valgt på grunn av deres forekomst i rettskildene, og det er de momentene som synes treffende for de aller fleste saker. På grunn av oppgavens omfang, og det faktum at konkrete saker kan ha særegne momenter som er relevante, vil ikke analysen av relevante momenter være uttømmende.

2 Voldgiftslovens krav til upartiske og uavhengige voldgiftsdommere

2.1 Utgangspunktet for voldgiftsrettens sammensetning

I voldgiftsloven kapittel 4 er det gitt regler om rettens sammensetning. Det stilles i § 13 første ledd krav om at voldgiftsdommere «skal være *upartiske* og *uavhengige* av partene» (min kursivering). Bestemmelsen tar sikte på å regulere voldgiftsdommeres habilitet, og lov 13. august 1915 domstolloven («dl.») habilitetsregler gjelder ikke direkte.¹⁵

Som utgangspunkt skal voldgiftsdommeren selv vurdere om han er habil til å behandle saken, og har ansvaret for å opplyse partene «om forhold som kan være egnet til å skape berettiget tvil om upartiskhet eller uavhengighet», jf. § 14 første ledd. Partene har anledning til å rette innsigelser mot voldgiftsdommeren dersom «det foreligger forhold som skaper berettiget tvil om voldgiftsdommerens upartiskhet eller uavhengighet», jf. annet ledd. Dersom slike forhold foreligger, er dommeren inhabil og må fratre.¹⁶

2.2 Hva betyr det at voldgiftsdommere skal være upartiske og uavhengige?

Ordene «upartiskhet» eller «uavhengighet» er ikke legaldefinert i voldgiftsloven. De er heller ikke definert i Modelloven. I lovforarbeidene ble det tatt uttrykkelig avstand fra å definere begrepene.¹⁷ Begrunnelsen var utfordringene med å formulere presise krav. Utvalget mente også at definisjonene ville skapt ytterligere tolkningsspørsmål. Utvalget vurderte om det skulle oppstilles typetilfeller, noe de ikke fant nødvendig:

«Etter utvalgets syn vil typetilfeller i loven ikke i særlig grad bidra til å klargjøre innholdet, ut over hva som uansett følger av en naturlig språklig forståelse.»¹⁸

Utvalget legger opp til at innholdet i begrepene fastsettes etter en naturlig språklig forståelse.

---

¹⁵ NOU 2001:33 s. 66

¹⁶ NOU 2001:33 s. 93 og Ot.prp.nr 27 (2003-2004) s. 94

¹⁷ NOU 2001:33 s. 66

¹⁸ NOU 2001:33 s. 66

Etter ordlyden refererer «upartiskhet» seg til evnen til å være objektiv og nøytral i behandlingen av saken. Dommeren skal være i stand til å vurdere alle relevante faktorer og argumenter uten å la personlige forhold eller agendaer påvirke bedømmelsen.

«Uavhengighet» refererer til evnen til å opptre som voldgiftsdommer uten å la seg påvirke av ytre faktorer i sitt arbeid. En uavhengig voldgiftsdommer tar stilling til de spørsmål som reises i tvisten basert på sin egen kunnskap, og vurdering av faktiske og juridiske spørsmål uten å bli påvirket av utenforliggende hensyn.¹⁹ I motsetning til uavhengighet i de alminnelige domstolene er det for voldgift ikke relevant at voldgiftsretten skal være uavhengig de andre statsmaktene.

Et spørsmål som oppstår, er om det skal oppstilles et skille mellom de to begrepene. Etter en naturlig språklig forståelse av begrepene er det vanskelig å argumentere for at de har et vesentlig forskjellig innhold. Som utgangspunkt vil de omstendigheter som medfører at en dommer er partisk også tilsi at han ikke er uavhengig av parten, og motsatt. I juridisk teori er det uenighet om det bør oppstilles et skille mellom dem eller ikke. Woxholth uttaler at det kan tenkes at det er en noe forskjellig vurdering om en dommer er upartisk eller uavhengig, men hans oppfatning er at «nyanseforskjellen ikke har noe praktisk betydning.»²⁰

At det er tale om en nyanseforskjell uten praktisk betydning støttes også av de hensyn habilitetsregler skal bygge på. Habilitetsreglene skal sikre at dommere som treffer avgjørelsen ikke legger vekt på hensyn som ikke hører til saken. Videre skal de sikre omverdenens tillit til prosessen. Habilitetsreglene er en av flere mekanismer for å sikre en rettferdig rettergang.²¹ Dette må gjelde enten det dreier seg om tvisteløsning i de alminnelige domstolene eller voldgift.²² Likevel er omverdenens tillit til prosessen mindre sentralt i voldgift enn ved behandling i de alminnelige domstolene. I voldgift ligger tyngdepunktet på partenes tillit til voldgiftsdommerens objektivitet.

Kravene til habilitet bygger altså på mer overordnede hensyn, og det anses unødvendig å skille mellom upartiskhet og uavhengighet.²³ Det naturlige utgangspunktet for habilitet i voldgift er at voldgiftsdommeren skal være objektiv og nøytral i behandling av saken. Voldgiftsdommeren skal utføre sitt arbeid basert på kunnskap, fakta og juridiske prinsipper og

---

¹⁹ Se også en tilsvarende fortolkning i *Locabail (U.K) Ltd v. Bayfield Prop Ltd* (2000) s. 471

²⁰ Woxholth (2013) s. 438

²¹ Se Lov 17. mai 1814 Grunnloven § 95 og Den europeiske menneskerettskonvensjonen art. 6

²² Woxholth (2013) s. 433 og 439

²³ For en nærmere redegjørelse se Woxholth (2013) s. 437-439

ikke på personlige interesser. Dette habilitetskravet gjelder så langt partene ikke fraskriver seg retten ved avtale, jf. § 13 femte ledd.

2.3 Når fører en habilitetsinnsigelse frem?

Dersom en part skal gjøre gjeldende habilitetsinnsigelser mot en voldgiftsdommer må det foreligge «forhold som skaper berettiget tvil om voldgiftsdommerens *upartiskhet eller uavhengighet*» (min kursivering), jf. annet ledd. Bestemmelsen utdyper ikke hvilke «forhold» som kan medføre slik tvil. Sett i lys av hva habilitetskravet inneholder, er det naturlig at en hvilken som helst omstendighet, for eksempel familieforhold, nære vennskap, tidligere eller nåværende arbeidsforhold mellom dommeren og en av partene, utgjør utgjøre et «forhold» i voldgiftslovens forstand. Denne vide tolkningen av «forhold» har også støtte i forarbeidene. Det uttales at typetilfellene etter dl §§ 106 og 107 som regel vil være omfattet av vogl. § 14 annet ledd. Det samme gjelder for omstendigheter som ville medført at dommeren er inhabil på grunn av «andre særegne omstendigheter», jf. dl. § 108.²⁴ Det avgjørende er at det aktuelle forholdet skaper «berettiget tvil» om upartiskhet eller uavhengighet.

Formuleringen «berettiget tvil» tilsier at det objektivt sett må være grunn til å tvile på dommerens habilitet. Det stilles ingen krav om at forholdet gjør at voldgiftsdommeren faktisk opptrer partisk eller er avhengig av en av partene. Det avgjørende er om en objektiv utenforstående som innehar alle relevante fakta vil ha «berettiget» tvil om at voldgiftsdommeren vil opptre upartisk og uavhengig.²⁵ Vurderingen skal gjøres ut fra «ytre, konstaterbare forhold som typisk innebærer en risiko» for inhabilitet.²⁶

Et særskilt spørsmål er hva som ligger i kravet om at tvilen må være «berettiget». Ordlyden tilsier at ikke enhver minste tvil er nok. Videre tilsier ordlyden at det kreves mer graverende forhold for at en voldgiftsdommer blir inhabil, enn det som kreves etter domstoloven § 108 som lyder: «skikket til å svekke tilliten til hans uhildethet» (min understrekning). Etter rettspraksis og teori er spørsmålet i de alminnelige domstolene om forholdet utad kan reise «tvil om dommerens nøytralitet eller uavhengighet», jf. Rt. 2015 s. 451 avsnitt 9 med videre henvisninger

---

²⁴ Ot.prp.nr.27 (2003-2004) side 94

²⁵ Woxholth (2013) s. 440, Lindskog (2020) s. 454, NJA 2010 s. 317 HD., Halliburton Company mot Chubb Bermuda Insurance Ltd (2020), Porter v Magill (2001) avsnitt 103, IBA-Guidelines Part I (2)(c)

²⁶ Woxholth (2013) s. 439. Se også Lindskog (2020) s. 452

Hensynet til effektivitet taler som utgangspunkt for at det skal stor tvil til før forholdet svekker tilliten til voldgiftsdommerens upartiskhet. Behandling av habilitetsinnsigelser tar tid. Dette gjelder om den kommer i oppnevningssprosessen, etter voldgiftsbehandlingen har startet eller om den kommer etter voldgiftsretten har gitt sin avgjørelse. Samtidig kan effektivitet sikres på andre måter enn ved å indirekte senke habilitetskravene til voldgiftsdommere. Ved å stille en lav terskel for når voldgiftsdommeres opplysningsplikt inntreffer, medfører dette at habilitetsinnsigelsene kommer tidlig i prosessen, se nærmere om dette i punkt 5.1. Fremmes innsigelsen først mens saken verserer, og voldgiftsretten finner voldgiftsdommeren habil, kan voldgiftsbehandlingen fortsette selv om innsigelsen bringes inn for de statlige domstolene, jf. vogl. § 15 annet ledd. Hensynet til effektivitet blir ivaretatt på flere måter, og det er ikke tilstrekkelig grunn til å kreve sterk tvil til før voldgiftsdommeren er inhabil.

En viktig omstendighet er at partene har anledning til å oppnevne voldgiftsretten. Det åpner for at det velges personer som vil, eller forventes å, dømme i favør av en av partene. For å motvirke at voldgift blir preget slik, må det stilles høye krav til habilitet. Særlig må dette gjelde på grunn av voldgifts konfidensielle natur, hvor sakene ikke blir publisert og partenes tillit til instituttet er det som sørger for at det fungerer. For å opprettholde tilliten til instituttet må det stilles høye krav til voldgiftsdommernes habilitet, og derfor ikke kreve sterk tvil før tilliten er svekket.

I samme retning taler det forhold at voldgiftsdommer ikke kan ankes. Dersom det i voldgift stilles for lave habilitetskrav, er det en risiko for at partene ikke får en rettferdig rettergang. Dette rettighetsbruddet kan ikke repareres ved ny behandling med habile dommere. Hensynet synes å veie tungt i retning av at det ikke skal stilles lavere krav til habilitet for voldgiftsdommere enn for dommere i de alminnelige domstolene.²⁷

Det synes som om de fleste land stiller strenge krav til voldgiftsdommeres habilitet. Av svensk rett er det uttalt i NJA 2007 s. 841 HD. («Ericsson») og NJA 2010 s. 317 HD. («Fortum»)²⁸, samt lagt til grunn i juridisk teori²⁹. Videre synes dette å gjelde generelt i internasjonal voldgift. I *Halliburton Company v. Chubb Bermuda Insurance Ltd.* (2020) uttales det i punkt 63 at det stilles høye krav til habilitet for voldgiftsdommere under engelsk rett, bl.a. for å opprettholde reglene i internasjonal voldgift. At det stilles høye krav til at

---

²⁷ Woxholt (2013) s. 433

²⁸ Se også Stockholm Tingsrätt sak Ä 7145 s. 5

²⁹ Se Lindskog (2020) s. 455 med videre henvisninger

voldgiftsdommere skal opptre upartisk og uavhengig internasjonalt har også støtte i internasjonal voldgiftsteori.³⁰

Selv om de beste grunner taler for å stille høye krav til voldgiftsdommerens upartiskhet og uavhengighet, betyr ikke dette at enhver tvil skal medføre inhabilitet. Kreves det veldig lite tvil før voldgiftsdommeren blir inhabil, risikeres det at ingen kan opptre som voldgiftsdommer. Videre er det en risiko for at inhabilitetsinnsigelser blir fremmet som en taktikk, for å diskvalifisere en egentlig habil dommer. Dette tilsier at det må vel begrunnet tvil til før en voldgiftsdommer er inhabil.

Oppsummert skal det stilles så høye krav til habilitet at de relevante hensyn ivaretas, men at enhver tvil om upartiskhet og uavhengighet ikke medfører at personen må fratre.

---

³⁰ Born (2014) s. 1761, Kalantzi (2022) s. 46 og Slaoui (2009) s. 104

3 Inhabilitet som følge av gjentatt oppnevning

3.1 Nærmere om det tilknytningsforhold som kan oppstå ved gjentatt oppnevning

Den omstendighet at en part, eller et advokatfirma, oppnevner den samme personen som voldgiftsdommer i flere saker er ikke ensbetydende med at de forventer at dommeren dømmer i deres favør. Det normale vil være at personen utpekes på grunn av sin kompetanse innenfor det aktuelle fagområdet/rettsområdet, samt tilgjengelighet.³¹ At dommeren er fremtredende i voldgiftsmiljøet vil i mange tilfeller også være et viktig hensyn ved overveielser av hvem som skal oppnevnes.

Selv om dommeren velges ut fra aksepterte og relevante forhold, kan det likevel være en risiko for at dommeren er tilknyttet den part som oppnevner han på en måte som ikke er forenlig med habilitetskravene. Oppdrag som voldgiftsdommer er prestisjefylte og er et uttrykk for at personen er ledende innenfor sitt fagfelt. Videre er det partene og dommerne som avtaler godtgjørelse for oppdraget, og disse vil normalt utgjøre vesentlige beløp. I 2012 ble det utgitt en artikkel av Dagens Næringsliv som omtaler hvor mye jussprofessorer får i godtgjørelse for oppdrag som voldgiftsdommer.³² For professorene var det standardisert betaling på 40.000 kr per dag i retten for to av dommerne, og 60.000 kroner per dag i retten for formannen. Betalingen skal også dekke kostnader for å skrive dommen i ettertid, slik at den totale godtgjørelsen ikke utgjør 40.000 kr per dag.

Hva beløpet utgjør mer enn ti år senere finnes det ingen oversikt over. Noen voldgiftsinstitusjoner operer med estimater basert på tvistesummen.³³ Andre institusjoner opererer med timepriser som avgjøres konkret for den enkelte sak.³⁴ For ad hoc voldgift er det

---

³¹ Woxholt (2013) s. 401

³² Klevstrand (2012) s. 16-17

³³ ICC, Costs and Payment (u.å), tilgjengelig på: <https://iccwbo.org/dispute-resolution/dispute-resolution-services/arbitration/costs-and-payment/#anchor-costs-of-the-arbitration>, SAC, Cost Calculator 2021, tilgjengelig på: <https://www.swissarbitration.org/centre/arbitration/cost-calculator-2021/>

³⁴ LCIA, Schedule of Arbitration Costs (2020), tilgjengelig på: https://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/schedule-of-costs-lcia-arbitration-2020.aspx

naturlig å anta at prisen minst tilsvarer det som dommeren tjener i sitt vanlige arbeid, for at han skal prioritere voldgiftsoppdragene.

Selv om det ikke kan fastslås en normalgodtgjørelse for oppdrag som voldgiftsdommer, er det likevel klart at det er tale om betydelige midler for de som får oppdragene. Dette økonomiske insentivet, samt prestisjen, vil medføre at voldgiftsdommere ønsker å bli oppnevnt også i senere saker. Dette ønsket innebære en risiko for at voldgiftsdommeren bevisst eller ubevisst opptrer partisk i favør av den part som oppnevnte han, for å øke sannsynligheten for at parten oppnevner dommeren senere. Det er dette tilknytningsforholdet om å bli gjenoppnevnt, og dermed ikke bite hånden av den som mater ham eller henne, som kan begrunne inhabilitet ved gjentatt oppnevning.³⁵

3.2 Kan gjentatt oppnevning medføre inhabilitet?

Det tilknytningsforhold som ble gjennomgått i punktet over er klart en omstendighet som kan utgjøre et «forhold» etter vogl. § 14 annet ledd. Spørsmålet er om omstendigheten kan skape «berettiget tvil» om voldgiftsdommerens habilitet.

3.2.1 Norsk voldgiftsrett

Verken vogl. § 14 eller dens forarbeider tar stilling til om gjentatt oppnevning kan medføre inhabilitet. Det finnes heller ingen avgjørelse fra Høyesterett som bekrefter spørsmålet. Av øvrig rettspraksis har det blitt behandlet i et par saker.

I RG-1954-592 var det inngått avtale om salg av en gravemaskin, som selger senere transporterte. Avtalen inneholdt en voldgiftsklausul, hvor navnet på voldgiftsdommeren var påført. Valget av voldgiftsdommer ble ikke diskutert mellom kjøper og selger.

Voldgiftsdommeren var selgerinteressentens fast oppnevnte voldgiftsdommer, noe som først ble klart for kjøperen ved en senere anledning. Om problemstillingen uttalte retten:

«Rent prinsipielt [...] synes det også å være atskillig i den betraktning som er anført fra kjøperen om at oppnevningen av slik fast voldgiftsdommer bringer vedkommende dommer i en stilling i forhold til oppdragsgiveren som økonomisk kan bety så meget for ham at det ubevisst vil kunne farge hans avgjørelse. I hvert fall må det sies at det

---

³⁵ Mjaaland og Haga (2015) s. 250

lett må fortone seg slik for den annen part og derved også rent samfunnsmessig kunne virke uheldig.»

Retten fant at de gjentatte oppnevningene, samt manglende opplysning om de tidligere oppnevningene og noen andre momenter, tilsa at det forelå en så fast tilknytning at voldgiftsdommeren var inhabil. Om den faste oppnevningen i seg selv ga grunnlag for inhabilitet kommer ikke av dommen.

Et noe liknende saksforhold som over er RG-1974-214, men hvor spørsmålet var hvorvidt det forelå en gyldig voldgiftsavtale. I voldgiftsavtalen mellom en entreprenør og byggherre sørget entreprenøren for at han i stor utstrekning hadde kontroll på rettens sammensetning. Blant annet skulle rettens formann være, eller bli valgt av, en person som entreprenøren alltid brukte som formann. Retten viste til at de to voldgiftsmennene som entreprenøren direkte og indirekte sto for oppnevningen av hadde blitt oppnevnt flere ganger tidligere. Dette forholdet sammen med flere andre, herunder manglende opplysninger og formannens manglende kvalifikasjoner, fant retten nok til å si at det ikke var en gyldig voldgiftsavtale. Heller ikke i denne saken uttalte retten seg om gjentatt oppnevning alene kan medføre inhabilitet.

I juridisk teori er det lagt til grunn at gjentatt oppnevning kan være et inhabiliserende forhold, men at det ikke er noen automatikk i at gjentatt oppnevning medfører at voldgiftsdommeren er inhabil.³⁶ Juridisk teori virker å være enstemmig i at omstendigheten må vurderes konkret, og at terskelen er høy for at voldgiftsdommeren anses inhabil.

3.2.2 Gjenoppnevning av fagkyndige meddommere

Ettersom fagkyndige meddommere formelt blir oppnevnt av retten og er regulert av dl. § 108 vil slutninger fra avgjørelser bygge på analogi grunnet likheter mellom forholdene.

Spørsmålet om habilitet for fagkyndige meddommere grunnet gjentatt oppnevning etter forslag fra en part vært behandlet i noen saker. Dette tyder på at partene har stor innvirkning på hvem som skal oppnevnes.³⁷ Oppnevning av fagkyndige meddommer har også en del likheter med oppnevning av voldgiftsdommere. Som utgangspunkt skal fagkyndige meddommere ha fagkyndighet tilpasset den enkelte sak, jf. tvisteloven § 9-12 tredje ledd.

---

³⁶ Mjaaland og Haga (2015) s. 250, Mæland (1988) s. 105, Woxholth (2013) s. 466

³⁷ Se for eksempel HR-2016-891-U

Normalt vil også partene i en tvist som behandles i voldgift, utvelge personer med spisskompetanse innenfor det aktuelle retts- eller fagområdet.

Et annet moment ved habilitet for partsoppnevnte fagkyndige meddommere som er likt ved partsoppnevnte voldgiftsdommere er at fagkyndige meddommere ikke vil bli oppnevnt mot sin vilje, slik som meddommere fra meddommerutvalgene blir.³⁸ For å få aktuelle kandidater til å akseptere oppdragene, må partene gi intensiver for at de fagkyndige skal gå fra sine daglige gjøremål. Det vil sjeldent være nok å vise til godtgjørelse på kr 1000 per dag som er utgangspunktet for fagkyndige meddommere.³⁹

Normalt vil honoraret tilsvare tapt arbeidsfortjeneste, jf. rettsgebyrforskriften § 1-4 første ledd. Er den fagkyndige selvstendig næringsdrivende er det vanskelig å oppfylle legitimasjonskravene og beregne tapt arbeidsfortjeneste.⁴⁰ For disse fagkyndige har Høyesteretts ankeutvalg uttalt at «kravet til dokumentasjon av tapt arbeidsfortjeneste [må] kunne anses oppfylt ved fremleggelse av arbeidsoppgave og angivelse av en timepris som retten etter en skjønnsmessig vurdering finner forsvarlig, hensett blant annet til det honorarnivå som normalt anvendes for slike oppdrag»⁴¹. (min understrekning) I saken godkjente lagmannsretten en timepris på 1650 kr. En naturlig presumsjon vil være at oppdrag som fagkyndig meddommer vil avlønnes like bra eller bedre enn den fagkyndiges normale arbeid, for at den aktuelle personen skal påta seg oppdraget.⁴² Det vil altså være tale om betydelige midler for fagkyndige meddommere, og ønsket om å bli gjenoppnevnt kan medføre økonomiske insentiver, slik som ved gjenoppnevning av voldgiftsdommere.

Også habilitetsvurderingen har store likhetstrekk. Fagkyndige meddommeres habilitet reguleres i dl. §§ 106-108, jf. § 52. Det aktuelle rettsgrunnlaget for gjentatt oppnevning er § 108. Det skal etter § 108 foretas en konkret objektiv vurdering hvor spørsmålet er om det utad er grunn til å tvile på dommerens habilitet.⁴³ For spørsmålet om gjentatt oppnevning av den

---

³⁸ Bøhn (2013) side 394

³⁹ Rettsgebyrforskriften § 1-2 første ledd bokstav d.

⁴⁰ Justisdepartementets rundskriv G-29/98 side 62

⁴¹ HR-2021-581-U

⁴² Utgangspunktet er at den fagkyndige selv meddeler sin timesats til retten i svarslippen til oppnevningen, se HR-2021-581-U

⁴³ Se blant annet HR-2016-956-S avsnitt 21-24 med videre henvisninger, HR-2004-215-A avsnitt 8, Bøhn (2013) side 391-394

fagkyndige meddommer medfører inhabilitet, er det avgjørende om «oppnevningene kan gi inntrykk av at det foreligger et tilknytningsforhold mellom meddommeren og parten.»⁴⁴

Utgangspunktet for fagkyndig meddommers habilitet er at det ikke er inhabiliserende at dommeren har avgjort en sak mellom de samme parter tidligere, jf. HR-2019-818-U.⁴⁵ Saken gjaldt en fagkyndig meddommer i en barnevernssak. Den fagkyndige hadde avgjort en sak mellom de samme parter for den samme tingretten tidligere. Høyesteretts ankeutvalg fant at meddommeren var habil.

I HR-2016-891-U uttalte Høyesteretts ankeutvalg seg om betydningen av at dommeren er oppnevnt etter forslag fra partene. Partene i saken var en entreprenør mot staten v/Samferdselsdepartementet. I avsnitt 18 står det:

«Selv om det vil være en risiko for at den fagkyndige meddommeren vil identifisere seg med den part vedkommende er foreslått oppnevnt av, kan det samtidig være hensiktsmessig at kunnskap/innsikt knyttet til begge parters kontraktsrettslige stilling er representert i dommerpanelet.»

Saksforholdet er ikke direkte treffende for gjentatt oppnevning. Spørsmålet var om dommeren var inhabil som følge av at han hadde oppdrag som konsulent og sakkyndig vitne for entreprenører i verserende saker mot Statens vegvesen, og ankeutvalget fant dommeren inhabil. Uttalelsen gir likevel uttrykk for at det er en risiko for at den dommer vil kunne dømme i favør av den oppnevnte part, men at dette i seg selv ikke er nok til å kjenne han inhabil.

Lagmannsrettspraksis har også tatt stilling til risikoen for at fagkyndige meddommere vil dømme i favør av den oppnevnte part for å få fremtidige oppdrag. I Rt. 1993 s. 1160 hadde den oppnevnte fagkyndige meddommeren hatt en ikke ubetydelig oppdragsmengde for den foreslående part, i all hovedsak som konsulent. I habilitetsvurderingen uttaler retten på side 1162 at «muligheten for fremtidige oppdrag må telle med i vurderingen». Argumentet ble også tillagt vekt i LB-2003-2022. I begge sakene ble dommeren kjent inhabil.⁴⁶

Rettspraksis angående gjentatt oppnevning av fagkyndige meddommere har akseptert at forholdet kan være inhabiliserende. I LH-2016-94065 tok Hålogaland lagmannsrett stilling til

---

⁴⁴ LH-2016-94065

⁴⁵ Avsnitt 5 med videre referanser

⁴⁶ Motsatt ble ikke momentet vurdert i LB-2000-2814-1

om den fagkyndige meddommer Hope var inhabil i en sak mellom en entreprenør og Staten v/samferdselsdepartementet. Hope hadde vært fagkyndig meddommer i til sammen elleve saker i en periode på åtte år, hvor staten v/Samferdselsdepartementet var part i syv av disse. Lagmannsretten la til grunn at Hope var oppnevnt etter forslag fra staten i «de fleste» av de syv sakene. Hope var også oppnevnt etter forslag fra staten i en sak som på tidspunktet for kjennelsen ikke var ferdigbehandlet.

Om forholdet kunne medføre inhabilitet uttalte retten:

«Heller ikke det forhold at en fagkyndig meddommer tidligere har vært oppnevnt som meddommer etter forslag fra den ene parten i saken vil i utgangspunktet medføre inhabilitet. [...] Denne vurderingen kan imidlertid etter forholdene stille seg annerledes dersom omfanget og ensidigheten i oppnevningene kan gi inntrykk av at det foreligger et tilknytningsforhold mellom meddommeren og parten.» (min understrekning)

Retten fant etter en helhetsvurdering at Hope ikke var inhabil. Uttalelsene gir likevel klart uttrykk for at gjentatt oppnevning etter forslag fra den samme part kan medføre inhabilitet, men at terskelen er høy. Det er interessant å bemerke at, i motsetning til Rt. 1993 s. 1160 og LB-2003-2022, så uttaler ikke lagmannsretten seg om det er relevant å tillegge vekt på ønsket om å oppnevnes på nytt. Uten at dette kommer direkte frem er nok begrunnelsen at parten ikke har anledning til å oppnevne den fagkyndige på egen hånd. Oppnevningen er forbeholdt at retten velger den foreslåtte person, og parten kan derfor ikke garantere at den fagkyndige får flere oppdrag som meddommer.

Oppsummert så stilles det en høy terskel for at en fagkyndig meddommer oppnevnt etter forslag fra parten blir inhabil på dette grunnlag. Behovet for å få avgjort saken av personer med rett ekspertise må veie tungt. Samtidig har partene ikke selv adgang til å bestemme avløningen til den uten aksept fra retten, og heller ikke oppnevne personen uten rettens samtykke. Totalt er det mindre grunn til å tvile på fagkyndige meddommeres habilitet grunnet gjentatt oppnevning enn det er for voldgiftsdommere, hvor parten(e) kan ha total kontroll over oppnevningen og godtgjørelsen.

3.2.3 Inhabilitet grunnet gjentatt oppnevning utenfor Norge

Nordisk rett

I Norden er Danmark og Sverige store voldgiftsnasjoner. Danmark har, som Norge, bygget sin voldgiftslovgivning på Modelloven, og praksis herfra er klart relevant for innholdet i norsk voldgiftslovgivning.⁴⁷ Sverige har ikke bygget sin voldgiftslovgivning på Modelloven, men lovgivningen er klart inspirert av Modelloven.⁴⁸ I Svensk voldgift kreves det at dommerene skal være «upartisk och oberoende», jf Lag (1999:116) om skiljeförfarande § 8. Det stilles altså de samme habilitetskrav som det gjør etter voldgiftsloven og Modelloven.

Verken den danske eller svenske voldgiftslovgivningen omtaler inhabilitet grunnet gjentatt oppnevning direkte. Av praksis i de to landene har spørsmålet vært behandlet en håndfull ganger. I den danske høyesterett ble spørsmålet kort behandlet i Ufr 2005 s. 611.

I saken hadde den partoppnevnte voldgiftsdommeren blitt oppnevnt av et utenlandsk forsikringsselskap i fire tidligere saker over tolv år. Voldgiftsdommeren hadde et betydelig antall verv som voldgiftsdommer i samme periode. Når habilitetsinnsigelsen ble fremmet var han oppnevnt i to verserende saker. Voldgiftsdommeren opplyste partene om de tidligere oppnevningene før han aksepterte nominasjonen. Retten uttalte «at disse omstendigheter ikke i sig selv kan føre til» at voldgiftsdommeren er inhabil til å behandle de to verserende sakene.

Den siterte uttalelsen skaper noe usikkerhet om retten mener at forholdet uansett hva ikke medfører inhabilitet, eller om de konkrete forholdene i saken ikke skapte nok tvil. Den sistnevnte forståelsen må være den riktige. For det første ville en prinsipiell uttalelse om at gjentatt oppnevning ikke kan medføre inhabilitet vært 1) grundigere vurdert og 2) kommet tydeligere frem. For det andre synes det uskjønnsomt å si at en omstendighet uansett hva ikke kan medføre inhabilitet ettersom inhabilitet skal vurderes utfra de konkrete omstendighetene. Det er naturlig å si at uttalelsen taler i retning av at det er en høy terskel for at gjentatt oppnevning kan medføre inhabilitet.

---

⁴⁷ UNCITRAL, Status: UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (1985), with amendments as adopted in 2006. Hentet 08.05.2023

⁴⁸ SOU 1994:81 s. 73 og Lindskog (2020) s. 32 og 37

Av svensk rettspraksis er Fortum den prinsipielle avgjørelsen. Spørsmålet var om en voldgiftsdommer var inhabil grunnet gjentatt oppnevning av det samme advokatfirmaet. Det ble prinsipielt anført at voldgiftsdommeren var inhabil grunnet fem oppnevninger de tre siste årene, og subsidiært grunnet tolv oppnevninger de siste ti årene. Retten fant at tre av de fem oppnevningene ikke skulle tas med i vurderingen, og den prinsipielle anførselen ble avvist.

I den subsidiære anførselen redegjorde retten grundig for gjentatt oppnevning som grunnlag for habilitet, og de relevante vurderingsmomenter. Retten fant at de tolv gangene dommeren hadde blitt oppnevnt utgjorde ca. 10% av voldgiftsdommerens totale antall oppnevninger i tiårsperioden. Retten bemerket at ti prosent er en betydelig andel av oppnevningene, men ikke om dette talte i retning av inhabilitet i seg selv. Etter å også ha sett til andre vurderingsmomenter fant retten at voldgiftsdommeren var habil. Dommen gir klart uttrykk for at gjentatt oppnevning kan medføre inhabilitet, men at terskelen er høy.

Spørsmålet har også blitt behandlet i to underrettsavgjørelser i Sverige. I sak T2484-11 ført for Svea Hovrätt tok retten stilling til om en voldgiftsdommer var inhabil på flere grunnlag. En av anførselene var at voldgiftsdommeren hadde vært voldgiftsdommer i to tidligere saker hvor et advokatfirma representerte en part. Retten fant at den ene oppnevningen ikke skulle tillegges vekt, ettersom det ikke var advokatfirmaet, eller den part de representerte, som oppnevnte dommeren i den saken. Hva gjaldt den andre oppnevningen uttalte retten på side 21:

«Det finns inte i svensk praxis något exempel på att en skiljemän ansetts obehörig påden grunden att han en gång tidigare utsetts till skiljeman av samma part eller av ett koncernbolag till parten (jfr Svea hovrätts dom 7 december 2006 i T 5044-04).»

Retten fant at forholdet ikke medførte inhabilitet. Saken gjør det klart at en tidligere oppnevning ikke kan medføre at dommeren er inhabil til å behandle en senere sak.

En siste avgjørelse av relevans er sak Ä 7145 avsagt av Stockholms Tingsrätt. Det var anført at voldgiftsdommeren var inhabil som følge av oppnevninger gjort av motpartens advokatfirma, og subsidiært oppnevningene foretatt av selskap i motpartens konsern. Retten uttaler på side 5 at noen voldgiftsdommere vil bli oppnevnt oftere enn andre på grunn av deres kompetanse. Likevel vil ikke dette endre det høye kravet til upartiskhet. Det uttales så at gjentatt oppnevning vil kunne oppfattes som at det foreligger et interessefellesskap. Det

«begränsningar för vad som rimligen kan godtas», men retten lar være å oppstille noen generelle retningslinjer. I den konkrete vurdering fant retten at voldgiftsdommeren var oppnevnt færre ganger av advokatfirmaet enn parten hadde anført, totalt fem ganger på åtte år. I løpet av disse årene hadde voldgiftsdommeren hatt 39 voldgiftsoppdrag. Det samme antallet oppnevninger sto selskaper i konsernet for. Retten fant at antallet oppnevninger ikke medførte inhabilitet. Av dommen kan det igjen trekkes ut at det etter svensk rett er en høy terskel for at voldgiftsdommeren blir inhabil grunnet gjentatt oppnevning.

Oppsummert er det klart at gjentatt oppnevning kan medføre inhabilitet i dansk og svensk voldgiftsrett. Det er samtidig like klart at det er en høy terskel for å konkludere med at det er så nær tilknytning mellom voldgiftsdommeren og parten/advokatfirmaet at gjentatt oppnevning er inhabiliserende.

Utenfor Norden – utvalgte avgjørelser og generelle uttalelser

Det er en nesten uoverkommelig oppgave å undersøke og sammenlikne all rettspraksis, teori, og øvrige rettskilder og retningslinjer i alle verdens land for å kunne besvare hvordan gjentatt oppnevning behandles internasjonalt. Dette synes heller ikke nødvendig. Det finnes retningslinjer, avgjørelser og juridisk teori som enten prøver å lage universelle regler, eller avklarer hva disse er. En institusjon som har forsøkt å lage universelle retningslinjer er International Bar Associations med sitt arbeid Guidelines on Conflict of Interest in International Arbitration («IBA-Guidelines»). Som navnet på retningslinjene tilsier så omhandler de habilitet for voldgiftsdommere. IBA-Guidelines er det største rammeverket som tar for seg habilitet for voldgiftsdommere.

Retningslinjene har i all hovedsak blitt akseptert på internasjonal basis selv om de ikke er rettslig bindende. Noen institusjoner, herunder Stockholm Chamber of Commerce Arbitration og World Intellectual Property Organization, anvender de konsekvent som en viktig faktor.⁴⁹ Andre store voldgiftsinstitusjoner, som International Chamber of Commerce og London Court of International Arbitration har uttalt at de er skeptiske, men likevel anvender retningslinjene

---

⁴⁹ Born (2014) s. 1852 med videre henvisninger

ved interne avgjørelser.⁵⁰ I norsk juridisk teori synes IBA-Guidelines å ha betydning ved tolkningen av voldgiftslovens habilitetsregler.⁵¹

IBA-Guidelines oppstiller generelle retningslinjer for hva som ligger i habilitetskravene for voldgiftsdommere. Mer relevant for denne oppgaven er Part II av IBA-Guidelines som tar stilling til forskjellige typetilfeller som kan tenkes å påvirke en voldgiftsdommers habilitet ved å avgjøre når det oppstår opplysningsplikt om forholdet. Typetilfellene er delt inn i fire forskjellige fargekoder. Et av typetilfellene som IBA-Guidelines tar stilling til, er gjentatt oppnevning.

Gjentatt oppnevning er plassert på den oransje listen. Typetilfellene på denne listen tilsier at voldgiftsdommeren må være oppmerksom, ettersom listen inneholder omstendigheter som ut fra forholdene i den enkelte sak kan tyde på at voldgiftsdommeren er inhabil. Forhold som faller inn under den oransje listen skal voldgiftsdommeren opplyse partene om.⁵²

I punkt 3.1.3 og 3.3.8 av IBA-Guidelines behandles gjentatt oppnevning av den samme voldgiftsdommeren. Etter punkt 3.1.3 må voldgiftsdommeren opplyse partene om tidligere oppnevninger dersom personen tidligere har blitt oppnevnt to eller flere ganger i løpet av de tre siste årene.⁵³ Etter punkt 3.3.8 er det opplysningsplikt dersom voldgiftsdommeren har blitt oppnevnt av samme advokat eller advokatfirma tre eller flere ganger over de siste tre årene.

Det er viktig å bemerke at det ikke medfører at dommeren faktisk er inhabil dersom han har vært oppnevnt nok ganger til opplysningsplikten inntreffer. Det følger av IBA-Guidelines at det må vurderes konkret i hver enkelt sak.⁵⁴ IBA-Guidelines regulerer derfor ikke inhabilitet grunnet gjentatt oppnevning direkte, men gir et klart uttrykk for at det på internasjonal basis kan være et inhabiliserende forhold.

Internasjonal voldgiftsteori og -praksis varierer i noen grad når det gjelder inhabilitet grunnet gjentatt oppnevning.⁵⁵ Dette gjelder både vurderinger basert på nasjonal rett og basert på

---

⁵⁰ Born (2014) s. 1851

⁵¹ I Berg (2006) uttales det at «Det må antas ... [at IBA-Guidelines] vil bli tillagt stor vekt ved anvendelsen av voldgiftslovens habilitetskrav». Woxholth (2013) på side 437 uttaler at IBA-Guidelines «bør, skal og må ha så vel praktisk/informativ betydning som rettskildebetydning ved tolkningen av de tilsvarende kravene til upartiskhet og uavhengighet i voldgiftsloven § 13 første ledd». Se også Mjaaland og Haga (2015) s. 251

⁵² IBA-Guidelines Part II avsnitt 3

⁵³ Med unntak av noen typer voldgift, se fotnote 5 i IBA-Guidelines

⁵⁴ IBA-Guidelines Part II avsnitt 4

⁵⁵ I retning av at gjentatt oppnevning ikke i seg selv er inhabiliserende er Slaoui (2009) s. 105 med videre henvisninger i fotnote 6. Motsatt er Born (2014) s. 1880. I ICSID sak Tidewater v. Bolivarian Republic of

voldgiftsinstitusjoners regelverk. En sak som går grundig gjennom inhabilitet på grunn av gjentatt oppnevning er OPIC Karimum Corp v. Venezuela (2011).

Saken ble behandlet av International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID), hvor den rett som skulle anvendes var ICSID voldgiftsregler. Det var anført at voldgiftsdommeren samlet hadde vært oppnevnt av samme part eller samme advokatfirma i fem av hans totalt åtte voldgiftsoppdrag de siste tre årene. Retten uttalte at forholdet kan, og burde kunne, medføre inhabilitet. I den konkrete vurderingen fant retten at det var foretatt to oppnevninger fra den samme part, og to oppnevninger fra advokatfirmaet til parten. Oppnevningene var 50 % av voldgiftsdommerens totale voldgiftsoppdrag. Likevel konkluderte retten med at voldgiftsdommeren var habil. Avgjørelsen gir uttrykk for en meget høy terskel. Resultatet kan forklares i at ICSIDs habilitetsregler krever at inhabilitet skal være manifestert⁵⁶, og dermed objektivt fastslått at den foreligger, se avsnitt 45. Det er ikke nok at forholdet skaper berettiget tvil om upartiskhet, som Norge og Modelloven krever.

Også etter fransk, britisk og portugisisk voldgiftsrett kan forholdet medføre inhabilitet. I Somoclest Bâtiment v. DV Construction (2010) hadde en person blitt oppnevnt som voldgiftsdommer 51 ganger av selskaper innad i det samme konsernet over 12 år. I alle kontrakter som DV Construction inngikk var det en voldgiftsklausul som bestemte at en av fire navngitte personer skulle brukes som voldgiftsdommer. Den franske retten fant at det fremstod som et forretningsforhold mellom parten og voldgiftsdommeren. Dommeren var inhabil. I en annen sak etter fransk rett fant de franske domstolene at voldgiftsretten ikke hadde blitt riktig sammensatt når voldgiftsdommeren ikke hadde opplyst partene om tre tidligere oppnevninger, se Fremarc v. ITM Enterprises (2003).

I Demandantes v. Demandada sak 1361/14.OYRLSB.L1-1 (2015) for den portugisiske andreinstans domstolen fant retten at det var inhabiliserende at voldgiftsdommeren hadde blitt oppnevnt 50 ganger i en treårsperiode. Dette gjorde voldgiftsdommeren økonomisk avhengig

---

Venezuela (2010) fant retten at gjentatt oppnevning er en nøytral faktor som ikke i seg selv er relevant, men ICSID sak OPIC Karimum Corp v. Venezuela (2011) ble det sagt at dette ikke er riktig, og gjentatte oppnevninger må vurderes nøye, se avsnitt 47.

⁵⁶ ICSID Arbitration Rules (2006) artikkel 57

av parten, og ønsket/behovet for å bli oppnevnt svekket tillitten til at han kunne opptre upartisk.⁵⁷

I *Cofely Ltd v. Bingham and Knowles Ltd* (2016) ble det anført syv omstendigheter som grunnlag for inhabilitet. En av disse var at saksøkte hadde oppnevnt voldgiftsdommeren i 25 saker de siste tre årene. Oppnevningene utgjorde 18% av voldgiftsdommerens totale oppdrag og 25 % av hans inntekt som voldgiftsdommer i samme periode. Den britiske retten fant at forholdet talte for at voldgiftsdommeren var inhabil. Retten avgjorde spørsmålet etter en helhetsvurdering, og fant at voldgiftsdommeren var inhabil. Totalt fem av de anførte forholdene ble tillagt vekt i helhetsvurderingen, og det kan derfor ikke fastslås om oppnevningene i seg selv tilsa inhabilitet. Det eneste som kan slutes fra avgjørelsen er at andelen oppnevninger, og omfanget av godtgjørelsen, var nok til at det talte i retning av inhabilitet.

Mange flere slike enkeltstående avgjørelser kan trekkes frem uten at det ville gitt et klarere bilde av hvor mange oppnevninger som kreves for at inhabilitet inntreffer etter internasjonal praksis.⁵⁸ Det er likevel grunn til å konkludere med at forholdet generelt er ansett å kunne medføre inhabilitet internasjonalt.

3.2.4 Inhabilitet grunnet gjentatt oppnevning er underlagt en høy terskel

Både nasjonale og internasjonale rettskilder viser at gjentatt oppnevning er et forhold som kan medføre inhabilitet. Det finnes likevel ingen generell standard for når gjentatt oppnevning medfører inhabilitet. Rettstekniske hensyn taler for at en slik regel etableres. Likevel kan og bør det ikke etableres et spesifikt antall oppnevninger som automatisk medfører inhabilitet. Mange gode grunner taler for det. For det første vil ikke gjentatt oppnevning i alle tilfeller gi grunnlag for å stille spørsmål ved dommerens upartiskhet eller uavhengighet, særlig dersom det er tale om et lavt antall gjenoppnevninger. Videre er det mindre grunn til å si at det foreligger berettiget tvil om habiliteten i tilfeller hvor gjenoppnevning skjer med mange års mellomrom.

---

⁵⁷ Gjengivelsen av dommen baserer på Judicés (2015) sammendrag. Tilgjengelig på: https://www.josemigueljudice-arbitration.com/xms/files/03_ARTIGOS_CONFERENCIAS_JMJ/01_Artigos_JMJ/www.kluwerarbitration.com/CommonUI/document.aspx?id=KLI-.pdf

⁵⁸ Se Born (2014) s. 1880-1884 for henvisning til annen praksis

Et annet moment som taler imot automatisk inhabilitet, er at de som blir tildelt oppdrag som voldgiftsdommere gjerne har spisskompetanse innenfor det aktuelle området. I Norge hvor det juridiske miljøet er lite, vil det bli problematisk om eksperter ikke kan behandle saker innenfor sin kompetanse dersom de har blitt brukt som voldgiftsdommer i et bestemt antall saker for partene. Det er altså en risiko for at voldgiftssaker må behandles av mindre kompetente dommere dersom gjentatt oppnevning automatisk medfører inhabilitet. På den annen side kan ikke disse hensynene veie så tungt at forholdet aldri kan medføre at dommeren er inhabil, noe som gjennomgående er blitt akseptert. Partenes rett til å få saken behandlet av objektive dommere, og tilliten til voldgiftsinstituttet vil kunne veie tyngre.

I motsetning til å finne et antall oppnevninger som automatisk medfører inhabilitet, er det mer nærliggende å oppstille en nedre grense for når forholdet *kan* medføre inhabilitet. Som det fremgår av T 2484-11 har det etter svensk rett aldri blitt akseptert at en tidligere oppnevning kan medføre inhabilitet. Av tilgjengelige internasjonale avgjørelser synes det aldri å ha medført inhabilitet. De beste grunner taler for at dette skal gjelde etter voldgiftsloven. Det kan ikke etableres noen fast tilknytning mellom parten og voldgiftsdommeren på så få oppnevninger.

Et utgangspunkt er å følge IBA-Guidelines sine regler om minimum to tidligere oppnevninger fra parten, eller tre fra samme advokat/advokatfirma. Ved å etablere et krav om at inhabilitet grunnet gjentatt oppnevning først kan skje ved den tredje oppnevning fra parten, eller fjerde fra advokatfirmaet, vil det etableres et retts teknisk enkelt utgangspunkt. Det vil også sørge for koherens mellom norsk voldgiftsrett og anerkjent internasjonal voldgiftsrett.

De hensyn som taler imot å oppstille en grense som medfører automatisk inhabilitet taler ikke med samme tyngde for å etablere en nedre grense. Det må fremdeles foretas en konkret vurdering om forholdet gjør voldgiftsdommeren inhabil. Å etablere en nedre grense senker heller ikke den høye terskelen for å kjenne en voldgiftsdommer inhabil. Spørsmålet er fremdeles om de konkrete forholdene gir inntrykk for at det foreligger et tilknytningsforhold mellom parten og voldgiftsdommeren. Hvilke momenter som er relevante i vurderingen vil bli behandlet videre i oppgaven.

4 Hva er de relevante vurderingsmomentene?

Gjennomgangen av rettstilstandene i Norge og internasjonalt viser at det i liten grad eksisterer en universell standard for når gjentatt oppnevning medfører inhabilitet. Det som likevel er mulig er å etablere noen generelle retningslinjer for vurderingen, herunder hvilke omstendigheter som er relevante å tillegge vekt. I noen grad kan det også etableres hvilken vekt de forskjellige vurderingsmomentene bør ha i helhetsvurderingen.

De momenter som skal analyseres i det følgende er ikke et forsøk på å uttømmende vurdere alle relevante momenter. Det kan finnes andre særegne omstendigheter i det enkelte tilfellet. De momenter som skal vurderes i det følgende er de som gjennomgående har blitt omtalt i relevant praksis, samt de momenter som synes å være relevant i de aller fleste tilfeller.

4.1 Antallet tidligere oppnevninger

4.1.1 Vurderingsnormen

Når det skal vurderes om voldgiftsdommeren er habil til å behandle saken eller ikke, er utgangspunktet for vurderingen omfanget av de tidligere oppnevningene. Desto større omfang, desto større grunn til å tvile på voldgiftsdommerens habilitet. Et spørsmål som da stiller seg, er hvordan omfanget skal vurderes. To alternativer er mulig:

- 1) Antallet oppnevninger isolert, eller
- 2) hvor stor del av voldgiftsdommerens totale oppnevninger parten/advokaten/advokatfirmaet står for.

IBA-Guidelines velger alternativ 1 for når voldgiftsdommeren er forpliktet til å informere partene om tidligere oppnevninger. Retningslinjene for gjentatt oppnevning er klare og enkle å praktisere. I motsetning til lovregler, rettspraksis og øvrige uttalelser om gjentatt oppnevning som habilitetsgrunn gir IBA-Guidelines spesifikke regler om når gjentatt oppnevning kan påvirke dommerens upartiskhet og uavhengighet. Likevel taler de beste grunner for å anvende IBA-Guidelines som et minimum for når gjentatt oppnevning kan oppstå.

For det første mangler IBA-Guidelines henvisning til andre faktorer, herunder hvilken betydning det har dersom de tre/fire oppnevningene bare er en liten brøkdel av voldgiftsdommerens totale saksomfang. Også internasjonalt har IBA-Guidelines behandling av gjentatt oppnevning møtt motstand. Det har blant annet blitt uttalt at IBAs behandling er lite gjennomtenkt, og at en regel om inhabilitet grunnet tre/fire gjentatte oppnevninger ikke har noen sammenheng med voldgiftsdommerens habilitet, som ofte kan føre til tilfeldig diskvalifisering av voldgiftsdommere

For det andre, som IBA-Guidelines uttrykker, skal det ved tvil om voldgiftsdommerens habilitet foretas en konkret vurdering om omstendighetene fra et objektivt synspunkt gir berettiget tvil om voldgiftsdommerens upartiskhet eller uavhengighet.⁵⁹ Det gir en lite nyansert vurdering om antallet oppnevninger vurderes isolert. Et eksempel er at 12 oppnevninger i seg selv høres mye ut, men det er svært lite dersom voldgiftsdommeren har blitt oppnevnt 300 ganger. Motsatt er 4 oppnevninger ikke et særlig høyt antall, men dersom dette er alle oppdrag som voldgiftsdommer har hatt, kan det potensielt skape berettiget tvil.

Det er generelt vanskelig å argumentere for at omfanget av oppnevningene bare skal vurderes isolert til antallet ganger parten/representanten har oppnevnt voldgiftsdommeren. Det synes mer presist å vurdere om det eksisterer et inhabiliserende tilknytningsforhold ved å vurdere om antallet i seg selv er høyt, for å så se til voldgiftsdommerens totale portefølje av voldgiftsoppdrag. Denne vurderingsformen går også best overens med habilitetsvurderingen i LH-2016-94065 hvor «omfanget og ensidigheten» i oppnevningene kan medføre et inhabiliserende tilknytningsforhold. Også Woxholth synes å mene at det er relevant å se til både antallet isolert, og antallet sett imot voldgiftsdommerens totale oppdrag.⁶⁰

I Fortum-saken uttaler retten, når de vurderer om gjentatt oppnevning fra samme advokatfirma kan medføre inhabilitet, at: «[a]ntalet tidigare uppdrag i sig kan emellertid inte vara ensamt avgörande för frågan om en skiljeman har varit obehörig att delta i en skiljetvist.» Retten viser til at det konkrete antallet er relevant, men ikke i seg selv avgjørende. I den konkrete vurderingen ble det vurdert hvor stor andel av voldgiftsdommerens totale saksomfang oppnevningene fra advokatfirmaet gjorde. Begge alternativene er derfor relevante

---

⁵⁹ IBA-Guidelines Part I (2) a og b,

⁶⁰ Woxholth (2013) s. 466

i vurderingen, likevel slik at retten legger størst vekt på hvor stor andel av oppnevningene advokatfirmaet står for.

I *OPIC Karimum Corp v. Venezuela* tok voldgiftsretten bare uttrykkelig stilling til det spesifikke antallet ganger parten og advokatfirmaet hadde oppnevnt voldgiftsdommeren. Det ble ikke vurdert om det utgjorde en større eller mindre del av voldgiftsdommerens totale oppnevninger. Dette tilsier likevel ikke at det er uten betydning hvor stor andel av de totale oppnevningene parten/advokatfirmaet står for. Retten fant bl.a. ut av at de to oppnevningene fra den samme part ikke tilsa inhabilitet, ettersom oppnevningene gjaldt det samme faktiske forhold og sakene var så å si en sak.⁶¹ At sakene var så tett tilknyttet, og at det var svært få oppnevninger, synes å medføre at retten ikke hadde behov for å vurdere om det utgjorde en større del av voldgiftsdommerens totale oppdrag.

I motsetning til *OPIC Karimum Corp v. Venezuela* tok retten i *Cofely Ltd v. Bingham and Knowles Ltd* bare uttrykkelig stilling til hvor stor andel av voldgiftsdommerens oppnevninger den annen part sto for. Mangelen på en nærmere vurdering av antall oppnevninger isolert kan begrunnes i at det var tale om et antall så høyt som 25 tidligere oppnevninger i en tidsperiode på tre år. Det er altså klart at antallet isolert var så høyt at det kan tilsi at det forelå et inhabiliserende tilknytningsforhold, og det var mer nærliggende å se hvor stor andel av voldgiftsdommerens totale oppnevninger parten sto for.

Som de to forutgående dommene viser, vil de to vurderingsformene begge kunne være relevante. De vil også til dels være relevant til forskjellige deler av vurderingen. Antallet oppnevninger isolert vil være særlig relevant når det er svært få oppnevninger, og avvise habilitetsinnsigelsen på dette forhold alene, se *OPIC Karimum Corp v. Venezuela*. Antallet isolert kan også være så høyt at det er unødvendig å se til hvor stor andel av oppnevningene, jf. for eksempel *Somoclest Bâtiment v. DV Construction* og *Demandantes v. Demandada*.⁶² Dersom antallet isolert ikke gir et åpenbart svar, vil det så være relevant å se om oppnevningene utgjør en større eller mindre del av dommerens totale oppnevninger for å avgjøre om omfanget skaper berettiget tvil om dommerens habilitet.

De beste grunner taler for å se til begge vurderingsmåtene, og det synes å være gjeldende rett i juridisk teori for gjentatt oppnevning av fagkyndige meddommere og internasjonal

---

⁶¹ Avsnitt 51

⁶² Begge ble behandlet i punk 3.2.3

voldgiftsrett. Det samme må derfor gjelde ved vurdering av inhabilitet grunnet gjentatt oppnevning etter vogl. § 14.

4.1.2 Betydningen av de økonomiske fordelene voldgiftsdommeren får av oppnevningene

Et moment som er nært knyttet til antall oppnevninger, men som bør behandles som et eget vurderingsmoment er den kvalitative siden av oppnevningene. Med dette menes hvor mye voldgiftsdommeren tjener på oppdragene fra den gjentatt oppnevrende part.

Grunnlaget for å vurdere både den kvantitative og kvalitative siden av oppnevningene er at det gir en mer nyansert vurdering. Begrunnelsen for at det kan oppstå et tilknytningsforhold er i stor grad de økonomiske fordelene ved voldgiftsoppdrag. Ved å kun se på antallet oppnevninger er det ikke mulig å fastslå hvor mye voldgiftsdommeren faktisk tjener på å bli oppnevnt av parten. Det vil dermed være mindre spesifikt å vurdere om voldgiftsoppdragene utgjør en så stor del av dommerens inntekt at han tilnærmet har et behov for å bli oppnevnt senere. At den kvalitative siden av oppnevningene er et relevant moment i vurderingen synes akseptert av de fleste rettskildene.⁶³

Det vil samtidig være svært misvisende å kun se på den kvalitative siden. Prakteksempelen er hvor voldgiftsdommeren så langt har vært voldgiftsdommer i en sak tidligere, hvor han blir oppnevnt i en ny sak av samme part. Enhver objektiv person vil tvile på om en voldgiftsdommer er habil dersom 100% av hans inntekt som voldgiftsdommer kommer fra en part. Denne tvilen vil likevel ikke være berettiget når voldgiftsdommeren bare har ett tidligere oppdrag, det kan ikke etableres et tilknytningsforhold gjennom en tidligere oppnevning.

En helhetsvurdering hvor både den kvalitative og den kvantitative omfanget anvendes er enkelt å praktisere. Dersom de aktuelle oppnevningene bare er en liten andel av hans totale oppnevninger, men samtidig utgjør en større del av hans totale inntekt taler dette for at det kan foreligge et økonomisk tilknytningsforhold – voldgiftsdommeren tjener her bedre på sakene han får av den gjentatt oppnevrende part enn andre oppdrag. Dersom situasjonen er

---

⁶³ For eksempel *Fortum-saken*, *Universal Compression International Holdings, S.L.U. v. The Bolivarian Republic of Venezuela* (2011), *Cofely Ltd v. Bingham and Knowles Ltd* avsnitt 104, *Woxholth* (2013) s. 466, *Mjaaland og Haga* (2015) s. 250

motsatt slik at det er tale om en høy andel oppnevninger, men bare en mindre del av inntekten, taler forholdet at det i mindre grad for at det foreligger et tilknytningsforhold.

4.1.3 Hvilke oppnevninger skal tilkjennes parten?

For å kunne vurdere det kvantitative og kvalitative omfanget av oppnevningene må det redegjøres for hvilke oppnevninger som er relevante i vurderingen. Det er klart at alle oppnevninger som er foretatt av parten når oppnevningen av retten skjer etter vogl. § 13 tredje ledd skal tilkjennes den som oppnevner. Spørsmålet er hvorvidt parten skal tilkjennes 1) oppnevninger fra andre selskaper innad i samme konsern, 2) oppnevninger som skjer i fellesskap etter § 13 annet ledd, 3) de partsoppnevnte voldgiftsdommernes oppnevning av voldgiftsrettens leder, eller 4) en tredjeparts oppnevning av voldgiftsretten.

Oppnevninger fra andre selskaper innad i samme konsern

Voldgift er i stor grad brukt som tvisteløsning i større kommersielle tvister, hvor det typisk er juridiske personer som er sakens parter.⁶⁴ I flere tilfeller er partsselskapet bare et av mange selskap i et konsern. Selskapene i et konsern er så nært tilknyttet gjennom eierforholdene at det må vurderes hvorvidt oppnevninger fra et selskap i konsernet skal tas med i vurderingen av omfanget av gjenoppnevningene.

Etter IBA-Guidelines Part II artikkel 3.1.3 skal voldgiftsdommeren opplyse om oppnevninger gjort av partene eller «an affiliate of one of the parties». Oversatt til norsk tilsier det at personer eller selskaper tilknyttet partene er omfattet. Det er klart at enhver tilknytning til parten ikke kan være relevant. Det må være tale om så tette forhold mellom parten og den tilknyttede at den ene har bestemmende innflytelse over den andre, eller at en tredjepart har slik innflytelse over begge to. Begrunnelsen for et slikt krav er at dersom et slikt forhold foreligger, vil den ene i tilknytningsforholdet kunne bestemme hvilken voldgiftsdommer som skal oppnevnes ved en eventuell tvist. Et typisk eksempel på slik kontroll er konsernene, hvor morselskapet i konsernet direkte eller indirekte har kontroll over datterselskapene.

---

⁶⁴ Woxholth (2013) s. 45

Av voldgiftspraksis synes konserntilknytningen å være nok til at alle oppnevninger foretatt av et konsernselskap, også tas med i vurderingen dersom et annet selskap innad i konsernet oppnevner den samme dommeren.⁶⁵ Dette virker også godt begrunnet. Muligheten for å bli oppnevnt også i senere saker vil være enda større når det er et selskap tilknyttet et konsern som står for oppnevningene. Desto flere selskap i konsernet, desto større sannsynlighet for at det oppstår tvister. Når det er stor sannsynlighet for at voldgiftsdommeren kan bli oppnevnt på nytt, tilsier dette at det er en større risiko for at voldgiftsdommeren bevisst eller ubevisst vil dømme i favør av den oppnevne part.

Etter norsk rett synes konserntilknytningen også å være relevant. I Rt. 1993 s. 1160 hadde den fagkyndige meddommeren hatt flere konsulentoppdrag for et konsern. Førstvoterende legger «vekt på den ikke ubetydelige oppdragsmengde Henriksen hadde hatt for UNI Storebrand-konsernet».⁶⁶ Ingen grunner taler for at det skal skilles mellom konsulentoppdrag for selskaper innad i konsernet, og oppnevning som voldgiftsdommer. Ønsket om senere oppdrag vil uansett kunne påvirke dommerens habilitet.

Voldgiftsdommer oppnevnt i fellesskap

Ved oppnevning foretatt i fellesskap blir partene enige om de nødvendige kvalifikasjonene for voldgiftsdommeren, og kommer til enighet om rettens sammensetning utfra aktuelle kandidatene. Normalt utveksler partene navn på de kandidater de anser kvalifiserte.⁶⁷ Hensikten med den norske løsningen er å sikre at retten får mindre partitilknytning og preg av uavhengighet.⁶⁸

På papiret har partene stor påvirkningsmulighet på hvem som skal utgjøre voldgiftsretten, og en part kan prøve å nominere den eller de personene han tror at vil stemme i hans favør. Likevel kan det av flere grunner i praksis vanskelig ses på som en oppnevning som skal tilkjennes parten.

---

⁶⁵ Stockholm Tingrätt sak Ä 7145, Somoclest Bâtiment v DV Construction, Demandantes v. Demandada d

⁶⁶ Dommens s.1162

⁶⁷ Woxholth (2013)

⁶⁸ Ot.prp.nr.27 (2003-2004) s. 93

For det første vil parten ikke kunne forvente at motparten aksepterer alle hans forslag. Ettersom oppnevningen skal skje i fellesskap, må motparten også akseptere hvem som skal sitte som dommer. Dersom parten prøver å tvinge igjennom noen av sine forslag, eventuelt begrense antallet alternativer for mye, vil det normalt ikke bli noen enighet. Oppnevningen blir da gjort etter vogl. § 13 tredje ledd.

For det andre, når partene kommer til enighet om oppnevningen vil voldgiftsdommeren normalt bli informert om at oppnevningen har skjedd i fellesskap.⁶⁹ Når voldgiftsdommeren ikke blir oppnevnt av en av partene, men får tillit fra begge parter blir det mindre grunn til å frykte at han bevisst eller ubevisst er redd for å bite hånden som fører han. Det naturlige vil være at dommeren i størst mulig grad holder seg objektivt, for å unngå å bli utelukket som voldgiftsdommer av en av partene i en senere sak. Dette stemmer i stor grad overens med den skepsis det har vært til å kjenne fagkyndige meddommere inhabile grunnet oppnevning etter forslag fra den ene part. Det er mindre grunn til å si at det foreligger berettiget tvil om habilitet når parten ikke kan ensidig oppnevne dommeren.

Et argument som kan tale i retning av at fellesoppnevnte skal tilkjennes som en oppnevning av partene er at voldgiftsdommeren kan i senere saker huske hvilke parter/representanter som tidligere har oppnevnt han i fellesskap. Om voldgiftsdommeren i en senere sak blir partsoppnevnt av en part som var delaktig i fellesoppnevningen vil det kunne være en risiko for at dommeren bevisst eller ubevisst ha sympati for parten, på samme måte som om det var en tidligere partsoppnevning. To problemer møter likevel dette argumentet. For det første vil det oppstå et vurderingsmoment om tidligere fellesoppnevninger skal likestilles med partsoppnevninger, eller om fellesoppnevningene skal tale mindre i retning av at det foreligger et tilknytningsforhold. For det andre vil det medføre en risiko at dyktige personer på sitt fagområde blir kjent inhabile i senere saker, ettersom en fellesoppnevning vil måtte tilkjennes begge partene.⁷⁰ I et land som Norge hvor det er svært få med aktuell kompetanse, vil det by på store problemer dersom fellesoppnevning kan medføre at dommere er inhabile grunnet gjentatt oppnevning – særlig når fellesoppnevning er utgangspunktet etter norsk rett.

De beste grunner taler for å ikke tilkjenne fellesoppnevninger til partenes tidligere oppnevninger av voldgiftsdommeren. Det synes heller ikke relevant å vurdere hvorvidt det skal oppstilles noen unntak dersom en av partene prøver å tvinge gjennom en av de

---

⁶⁹ Mjaaland og Haga (2015) s. 258

⁷⁰ Mjaaland og Haga (2015) s. 258

dommerne parten selv ønsker. Ettersom det ikke er en plikt for partene å oppnevne voldgiftsretten i fellesskap bør det aldri bli aktuelt at slik «tvang» medfører at dommeren i realiteten blir oppnevnt av en part.

De partsoppnevnte voldgiftsdommeres oppnevning av rettens leder

Dersom voldgiftsretten skal oppnevnes ved at partene oppnevner hver sin dommer, er utgangspunktet at disse to dommerne i fellesskap oppnevner rettens leder, jf. vogl. § 13 tredje ledd tredje punktum. Spørsmålet er om oppnevningen av rettens leder skal tilkjennes partene.

I norsk voldgiftspraksis er det vanlig at de to partsoppnevnte voldgiftsdommerne velger rettens leder uten å rådføre seg med partene.⁷¹ Ved den normale fremgangsmåten vil det være desto mindre grunn til å tilkjenne oppnevningene til partene enn ved fellesoppnevning, ettersom voldgiftsdommeren rent faktisk ikke blir valgt av partene.

Foretas oppnevningen av rettsformannen ved at partene får anledning til å påvirke valget i større eller mindre grad, vil oppnevningen bære preg av at den var foretatt i fellesskap mellom partene. Som redegjort for over bør ikke slike oppnevninger tilkjennes partene.

Etter svensk rettspraksis tilkjennes ikke voldgiftsdommernes oppnevning av rettsformannen partene, selv der partene har en viss innflytelse på valget.⁷² Oppfatningen synes å gjelde også for norsk voldgiftsrett, og de beste grunner taler for å ikke tilkjenne slike oppnevninger til partene.⁷³

Tredjeparts oppnevning av voldgiftsdommer

En tredje måte å oppnevne voldgiftsdommere på er at en tredjepart gjør det for partene. Denne fremgangsmåten fremgår ikke direkte av voldgiftsloven. Ettersom vogl. § 13 fjerde ledd åpner for at etablering av voldgiftsretten kan skje i henhold til avtale, er det likevel ingenting som er i veien for det. Selv om det er uvisst hvor utbredt fremgangsmåten er i norsk voldgift synes det likevel viktig å avgjøre hvorvidt slike oppnevninger skal tilkjennes partene eller ikke.

De hensyn som taler imot at fellesoppnevning og voldgiftsdommerenes oppnevning av rettsformannen taler, som utgangspunkt, også for at tredjepartsoppnevnte voldgiftsdommere

---

⁷¹ Woxholt (2013) s. 394

⁷² Fortum-saken

⁷³ Woxholt (2013) s. 467

ikke skal tilkjennes partene. Normalt er det lite grunn til å frykte at voldgiftsdommeren opptrer partisk eller avhengig når det er nøytrale tredjeparter som oppnevner dommeren. Videre vil partene vanligvis ikke ha stor nok innflytelse på hvem som oppnevnes til at det er naturlig å tilkjenne oppnevningen til en eller begge partene. Dette gjelder likevel ikke i alle tilfeller, noe Cofely Ltd v. Bingham and Knowles Ltd viser.

Flere organer tilbyr oppnevningsservice, herunder ADR Chambers, CIArbs, International Chambers of Commerce. Partenes adgang til å påvirke hvem aktuelle kandidater er, varierer. I de avtalene hvor ADR Chambers anvendes som oppnevningsmyndighet har partene stor påvirkning på hvem som skal kunne velges. Utgangspunktet er at ADR Chambers følger den utvelgelsesprosedyren som partene er enige om.⁷⁴ Partene vil da stå fritt til å avtale kvalifikasjoner til dommeren, hvor oppnevningsmyndigheten må velge voldgiftsretten utfra de personer som innehar de avtalte kvalifikasjonene. På papiret er det mulig å begrense antall aktuelle kandidater så mye at parten(e) nærmest velger hvem som oppnevnes. Samtidig må den andre parten akseptere eventuelle kvalifikasjonskrav, slik at det blir mer likt en fellesoppnevning enn en partsoppnevning.

Andre oppnevningsmyndigheter gir partene større mulighet til å individuelt påvirke valget av voldgiftsdommere. Dersom partene anvender CIArb som oppnevningsmyndighet skal de sende inn et forespørselsskjema. I dette skjemaet kan partene oppføre de egenskaper og kvalifikasjoner de foretrekker at voldgiftsdommerne har. CIArb skal ta hensyn til de egenskaper og kvalifikasjoner som partene mener er viktig når de skal finne ut hvilke voldgiftsdommere som skal oppnevnes.⁷⁵ Ved oppnevning hvor partene har så stor innflytelse på hvilke voldgiftsdommere som skal velges, nærmer situasjonen seg partsoppnevning. Ved å se på oppnevningene på denne måten taler dette for at parten som oppstiller kvalifikasjonene skal tilkjennes oppnevningen.

Ved fremgangsmåten til CIArb blir aktuelle kandidater tilsendt forespørselsskjemaet som partene sendte inn.⁷⁶ Voldgiftsdommeren vil derfor kunne se hvem av partene som har opplyst om at de ønsker de kvalifikasjonene voldgiftsdommeren innehar, og det kan skape frykt for at voldgiftsdommeren bevisst eller ubevisst vil tillegge dette vekt. På den annen side er dette nesten å lete etter en grunn til å diskvalifisere voldgiftsdommeren. Ved å anta at

---

⁷⁴ ADR Chambers, «*Appointing Authority*», tilgjengelig på <https://adrchambers.com/appointing-authority/>

⁷⁵ Ciarb Arbitration Rules: Arbitrator Appointment Form Appendix 1 avsnitt 7. Tilgjengelig på: https://www.ciarb.org/media/2013/ciarb-arbitration-rules_arbitrator-appointment-form.pdf

⁷⁶ Cofely Ltd v. Bingham and Knowles Ltd avsnitt 107

voldgiftsdommeren vil ta hensyn til hvilke kvalifikasjoner partene ønsker, er det å gi ekstremt lite tillit til voldgiftsdommere. Ettersom dette gjerne er profilerte og dyktige jurister, er det ikke riktig å nesten etablere en presumpsjon for at de blir tilknyttet partene.

Det bør derfor som utgangspunkt ikke antas at voldgiftsdommere som blir oppnevnt gjennom for eksempel CI Arb vil ta hensyn til at parten(e) førte opp de egenskaper og kvalifikasjoner som voldgiftsdommeren har. At det ble hensyntatt i *Cofely Ltd v. Bingham and Knowles Ltd* kan forklares ved de konkrete omstendighetene. For det første ble den dommeren oppnevnt av CI Arb i saker hvor Knowles var part i et ekstremt høyt antall tilfeller. For det andre informerte ikke voldgiftsdommeren om det høye antallet oppnevninger, noe han skulle etter de strenge informasjonskravene i nominasjonsskjemaet til CI Arb.⁷⁷ For det tredje var voldgiftsdommeren unnvikende når han ble spurt om tidligere oppnevninger hvor Knowles var part. Voldgiftsdommeren oppførte seg også aggressivt og upassende mot Cofelys representanter under en muntlig behandling av habilitetsspørsmålet.

De beste grunnet taler for at oppnevning fra tredjepart ikke skal tilkjennes partenes kvote. Unntak kan likevel tenkes der en part i realiteten velger dommeren ved å begrense antall kandidater i en meget stor grad. Her bør det også vurderes hvorvidt de øvrige forholdene, for eksempel om voldgiftsdommeren ikke oppfyller informasjonsplikten, taler for at det oppnevningen skal tilkjennes parten.

4.2 Tidsaspektet

Et annet moment som så vidt er berørt tidligere i oppgaven er betydningen av hvor lang tidsperiode oppnevningene har blitt foretatt over. Tidsaspektet synes å ha betydning på flere måter. Blant annet krever IBA-Guidelines og det danske voldgiftsinstituttet at det opplyses om oppnevninger i henholdsvis tre- og femårsperioden før den aktuelle saken.⁷⁸ Det fremgår ikke om oppnevninger utenfor disse periode er relevante eller ikke.

Hva angår norsk rett synes tidsaspektet å være et relevant moment i helhetsvurderingen. Woxholth uttaler at det i vurderingen er «relevant å ta hensyn til tidsperspektivet, jf. IBA Guidelines».⁷⁹ Hvorvidt han mener at det skal begrenses til oppnevninger i treårsperioden

---

⁷⁷ Voldgiftsdommere som aksepterer oppnevningen skal informere om «any involvement, however remote» with either party over the last five years», *Cofely Ltd v. Bingham and Knowles Ltd*

⁷⁸ IBA-Guidelines Part II artikkel 3.1.3 og 3.3.8 og Skipper-Pedersen (2017) s. 121

⁷⁹ Woxholth (2013) s. 466

eller om oppnevninger utover dette også er relevant kommer ikke uttrykkelig frem. Det sistnevnte alternativet må likevel være gjeldende. Habilitetsspørsmålet skal gjøres utfra en helhetlig vurdering, og det vil være kunstig å avgrense vurderingen til en treårsperiode. Spørsmålet er hvordan tidsaspektet skal anvendes i vurderingen.

I Fortum-saken bruker retten tidsaspektet som en avgrensning, hvor den først ser på antallet oppnevninger i en treårsperiode, før den subsidiært vurderte omfanget av oppnevningene i en tiårsperiode. Retten uttaler seg ikke direkte om tidsaspektet er av betydning på andre måter enn som avgrensning, slik at det er uvisst hvorvidt tidsaspektet har betydning ut over etter svensk voldgiftsrett.

Det å bare anvende tidsaspektet som en avgrensning for hvilken periode vurderingen skal gjøres utfra er unyansert. Tidsaspektet kan bidra til en bredere vurdering på flere måter. Først og fremst er det objektivt større grunn til å tvile på voldgiftsdommerens upartiskhet dersom personen har blitt oppnevnt ti ganger de siste tre årene, enn det vil være dersom det er ti oppnevninger på ti år. I LH-2016-94065 ble momentet anvendt på denne måten. Lagmannsretten uttaler følgende om de åtte gangene den fagkyndige hadde blitt gjenoppnevnt:

«Etter lagmannsrettens vurdering foreligger det ikke et slikt omfang og en slik ensidighet i oppnevningene av Hope som fagkyndig meddommer at dette i seg selv gir inntrykk av at det foreligger en særlig tilknytning til staten v/Samferdselsdepartementet. I vurderingen har lagmannsretten sett hen til at oppnevningene har skjedd over en tidsperiode på åtte år, og at Hope i denne perioden også har hatt flere oppdrag som meddommer i saker der staten v/Samferdselsdepartementet ikke har vært part» (min understrekning)

At gjenoppnevningene skjer over lang tid, kan også ha motsatt betydning. Det er større grunn til å frykte at det foreligger et tilknytningsforhold dersom honoraret fra oppdragene utgjør en større del av voldgiftsdommerens inntekt over mange år enn bare et par år.

Tilknytningsforholdet vil i disse tilfeller være mer etablert og kan oppfattes som et tilnærmet fast oppdragsforhold. I SA Serf v. Société DV Construction (2004) fant den franske retten at det var etablert et forretningsforhold mellom dommeren og parten etter han hadde blitt

oppnevnt ca. 6 ganger årlig over 10 år.⁸⁰ For at tidsmomentet skal anvendes i denne retning bør oppnevningene være foretatt ganske jevnlig over tidsperioden. Er oppnevningene gjort i større bulker over et par år, med flere års mellomrom, anses ikke tilknytningsforholdet like etablert.

De beste grunner taler for å tillegge vekt til tidsaspektet i habilitetsvurderingen etter vogl. § 14 annet ledd. Det er derimot tilnærmet umulig å gi noen klare retningslinjer for når tidsaspektet skal tale i den ene eller den andre retningen. Tidsaspektet må sees i lys av de øvrige forholdene, særlig hvor mange oppnevninger det er tale om, samt hvor stor del av voldgiftsdommerens inntekt fra voldgiftsoppdrag de gjentatte oppnevningene står for.

4.3 Betydningen at få personer innehar den nødvendige kompetansen

IBA-Guidelines gjør unntak fra opplysningsplikten om tidligere oppnevninger for visse rettsområder hvor det er fast praksis å velge voldgiftsdommere fra et lite utvalg.⁸¹ Oppgaven skal ikke ta stilling til om det skal gjøres et slik unntak for visse rettsområder i norsk rett. Spørsmålet som skal vurderes er i hvilken grad det er relevant om det er et større eller mindre antall personer som innehar kompetansen innenfor det aktuelle rettsområdet/fagområdet.

Som utgangspunkt bør det være et vesentlig moment i vurderingen hvorvidt det er få eller mange aktuelle kandidater. Fra et objektivt ståsted vil det se ut som om parten/representanten forventer at voldgiftsdommeren dømmer i favør av han dersom det er mange aktuelle kandidater og de likevel oppnevner den samme dommeren. Motsatt vil det være mindre grunn til å tenke dette dersom det er et svært begrenset antall som innehar den aktuelle ekspertisen. Vurderingen kan likevel ikke gjøres så lite nyansert.

I tilfeller der det er mange aktuelle kandidater kan det være at den som gjenoppnevnes gang på gang rett og slett er den beste kandidaten. Dersom slik gjenoppnevning gjøres vil det ikke være et stort problem, forutsatt at det totale antallet oppnevninger er tilsvarende høyt.

Tilsvarende vil det kunne reises tvil om voldgiftsdommerens habilitet hvor det er få aktuelle kandidater. Det må aksepteres at voldgiftsdommeren blir gjentatt oppnevnt i slike tilfeller,

---

⁸⁰ Gjengitt i Slaoui (2009) s. 114 fotnote 43

⁸¹ IBA-Guidelines Part II fotnote 5

men dersom parten/representanten står for en svært stor del av voldgiftsdommerens totale saksomfang vil det objektivt reise tvil om hans upartiskhet og uavhengighet.

Fremfor å dvele for mye med om terskelen bør endres utfra om det er få eller mange som innehar den nødvendige ekspertisen bør det vurderes om det har oppstått et inhabiliserende tilknytningsforhold basert på hvor stor del av oppnevningene og inntekten til voldgiftsdommeren parten/representanten står for. Dersom antallet oppnevninger isolert er høyt, men ikke utgjør noen ekstrem stor andel av voldgiftsdommerens totale saksomfang burde dette normalt ikke medføre et inhabiliserende forhold. Dette utgjør også den retts teknisk enkleste løsningen, hvor det bl.a. ikke er behov for å avgjøre hva som er et lavt antall.

4.4 Voldgiftsdommerens votum i de tidligere sakene

I 2011 ble det publisert en artikkel som undersøkte forekomsten av dissenser i saker med partsoppnevnte voldgiftsdommere. I ca. 22 % av voldgiftssakene som ble undersøkt ble det avsagt dissens. I nesten alle disse sakene var dissens avsagt av voldgiftsdommeren som var oppnevnt av den tapende part.⁸² Den statistiske usannsynligheten for dette undersøkes nærmere av van den Bergs, som hevder at dissensene skaper tvil om partsoppnevnte voldgiftsdommeres evne til å være nøytrale.⁸³ Dette gir ikke grunnlag for å konkludere med at partsoppnevnte voldgiftsdommere i seg selv er inhabile, men det bør undersøkes hvorvidt deres tidligere avgjørelser i voldgiftsdommene bør tillegges vekt i helhetsvurderingen.

I LH-2016-94065 uttalte lagmannsretten at de kunne «ikke se at den oversikt over resultatene i de sakene Hope har vært med som meddommer gir grunnlag for mistanke om at han har en særlig tilknytning til en av partene.» Uttalelsen tilsier at retten anser dommerens tidligere avstemning som et relevant moment.

Hva angår voldgift synes momentet ikke å ha fått særlig oppmerksomhet. Grunnlaget for dette er sannsynligvis at de fleste voldgiftsavgjørelser er konfidensielle. I motsetning til fagkyndige meddommeres avgjørelser i tidligere saker, er ikke voldgiftsavgjørelsene allment tilgjengelig. Det vil altså være opp til voldgiftsdommeren å opplyse om hvordan han har votert i de tidligere sakene. Dette tilsier ikke at momentet ikke skal være relevant, tvert om vil det være

---

⁸² van den Berg (2011) s. 824

⁸³ van den Berg (2011) s. 824-825

et forhold voldgiftsdommeren bør være pliktig til å opplyse om forutsatt at momentet er relevant for habilitetsvurderingen.

En grunn til å se til dommerens votum i de sakene personen tidligere har vært oppnevnt i er at det gir konkret informasjon om hvordan han opptrer mot den part som oppnevner han. Samtidig vil ikke hvordan voldgiftsdommeren voterer i enkelttilfeller gi uttrykk for at voldgiftsdommeren tillegger vekt til utenforliggende hensyn.

Først og fremst vil det være liten eller ingen grunn til å argumentere for inhabilitet dersom voldgiftsdommeren stemmer i favør av den part som oppnevnte han, når han er en del av flertallet. Dette må gjelde særlig dersom det er enstemmig. Heller ikke bør det tillegges vekt dersom det for eksempel er 2-1 dissens. Det kan vanskelig argumenteres for at partens votum tilsier inhabilitet dersom også andre medlemmer av retten stemmer likt som ham.

For det andre må det utvises forsiktighet med å tillegge vekt til dissenterende votum fra den gjentatte oppnevnte voldgiftsdommeren. Når en tvist går til voldgiftsbehandling vil det normalt være tale om kompliserte problemstillinger ettersom partene ikke kommer frem til en løsning mellom dem. Selv erfarne jurister vil være uenige om hvordan en konkret tvist skal løses.⁸⁴ Dissenterende votum i seg selv er derfor ikke ensbetydende med at dommeren er inhabil. Dette ser ut til å være synet til lagmannsretten, og tingretten, LH-2016-94065. I de totalt ni sakene som ble avgjort av retten var fem enstemmige, i to saker var Hope en del av flertallet, og to saker tilhørte han mindretallet.⁸⁵ Tingretten uttalte også at «[d]et er ikke gitt opplysninger om begrunnelsene» som Hope har gitt i avgjørelsene.⁸⁶

Dersom individuelle votum skal tillegges vekt bør det i så fall komme frem av begrunnelsen at det ikke er en forsvarlig forståelse av juss og faktum. Her oppstår problemet at disse vil være konfidensielle, og dommeren har nok ikke anledning til å dele sitt votum uten å bryte sin taushetsplikt. Det vil derfor i de aller fleste tilfeller ikke være anledning til å se nærmere på begrunnelsen for hvorfor dommeren stemte slik han gjorde.

Selv om de beste grunner taler for at det skal utvises forsiktighet med å tillegge vekt til voldgiftsdommerens votum i de sakene han har vært oppnevnt i, er det likevel tilfeller der det

---

⁸⁴ Illustrerende er forekomst av dissens i sivile saker for Høyesterett. I 2022 var det dissens i 6% av sakene, i 2021 22%, i 2020 25%. Statistikken hentet fra Høyesteretts årsmelding fra de omtalte årene. Alle tilgjengelige på: <https://www.domstol.no/no/hoyesterett/arsmelding/2022/>

⁸⁵ Tidligere Salten Tingrett sak nr.: 15-105829TVI-SALT s. 5

⁸⁶ Avgjørelsens side 5-6

bør tillegges en del vekt. Dersom voldgiftsdommeren i flesteparten, eller alle, sakene der den oppnevnte part taper saken dissenterer i hans favør, vil det kunne skape tvil om hans habilitet. Det vil være mindre grunn til å tro at dissensene kommer av en forsvarlig ulik oppfatning av juss og faktum dersom det skjer gjentatte ganger. Hvor mange dissenser som kreves kan vanskelig avgjøres generelt, og må sees i sammenheng med hvor mange ganger voldgiftsdommeren ikke dissenterer dersom oppnevnte part taper saken. Dersom dommeren systematisk stemmer i favør av den oppnevnte parten selv om han taper saken, vil det tale tungt i retning av at det foreligger et inhabiliserende tilknytningsforhold.

5 Særlig om opplysningsplikt om tidligere oppnevninger

5.1 Voldgiftsdommerens opplysningsplikt om tidligere oppnevninger

Opplysningsplikten til mulige voldgiftsdommere omfatter alle forhold som er «egnet til» å skape tvil om hans habilitet. En naturlig forståelse av ordlyden «egnet til» tilsier at det skal opplyses om forhold som har en mulighet til å påvirke voldgiftsdommerens habilitet. I forarbeidene uttales det følgende om opplysningsplikten:

«Vedkommende skal opplyse om alle forhold som kan tenkes å gi grunnlag for en diskusjon om habiliteten, selv om det er tvilsomt om forholdet fører til inhabilitet.»⁸⁷

Som det fremgår av ordlyden og forarbeidene, omfatter opplysningsplikten alle de forhold som en part kan reise innsigelse for etter vogl. § 14 annet ledd, og også mindre graverende forhold. Hensynet til effektiv voldgiftsbehandling tilsier at opplysningsplikten skal favne vidt ettersom saken kan bli trenert dersom opplysningene kommer frem på et senere tidspunkt. Voldgiftsloven § 15 første ledd første punktum gir et godt uttrykk for viktigheten med en effektiv og uforstyrret prosess.⁸⁸ Bestemmelsens første ledd fastsetter en 15-dagers preklusjonsfrist⁸⁹ på å reise innsigelsen etter at parten får kjennskap til omstendigheten. Er innsigelsen ikke fremmet innen fristen kan ikke forholdet senere bli benyttet som grunnlag for ugyldighet eller hinder for anerkjennelse og fullbyrding.⁹⁰

Det er også en økonomisk side ved opplysningsplikten. Det vil bli svært dyrt for partene om en sak blir gjennomført, for å så bli annullert grunnet retten var uriktig sammensatt, jf. vogl. § 43 første ledd bokstav d. Det bør derfor være en omfattende opplysningsplikt om tidligere oppnevninger.

En omfattende opplysningsplikt angående tidligere oppnevninger synes heller ikke å møte motstand av hensynet til konfidensialitet. Dersom voldgiftsdommeren for eksempel

---

⁸⁷ Ot.prp.nr. 27 (2003-2004) s. 87

⁸⁸ Berg (2006) s. 181

⁸⁹ Ot.prp.nr.27 (2003-2004) s. 94

⁹⁰ Ot.prp.nr.27 (2003-2004) s. 94

informerer partene at han har vært oppnevnt av den ene parten 6 ganger de siste 5 årene er det en helt objektiv opplysning som ikke røper hvem motparten er, hva sakene omhandlet m.m.⁹¹. Selv hvor taushetsplikten i en liten grad må gi etter til opplysningsplikten, må dette aksepteres.⁹² Totalt vil konfidensialitet bli bedre ivaretatt ved å etablere en omfattende opplysningsplikt for tidligere oppnevninger, ettersom det reduserer sannsynligheten for at de alminnelige domstolene må behandle tilsidesettelsessøksmål, jf. vogl. §§ 42, jf. 43 første ledd bokstav d.

De fleste hensyn taler for å ha en omfattende opplysningsplikt angående tidligere oppnevninger. Spørsmålet er om det kan oppstilles mer konkrete retningslinjer for når opplysningsplikten om tidligere oppnevninger inntreffer.

IBA-Guidelines sin regulering ved at to/tre tidligere oppnevninger i en treårsperiode skal opplyses om er enkel å praktisere. Det danske voldgiftsinstituttet følger en enda mer generell regel. I akseptskjemaet må voldgiftsdommeren opplyse om alle oppnevninger fra parten eller dens advokat eller advokatfirma over de siste 5 årene. Dette gjelder også dersom voldgiftsdommeren er foreslått som voldgiftsdommer uten å bli oppnevnt i samme periode. Hva angår svensk rett uttaler Martin Wallin at en part, som en tommelfingerregel, ikke bør oppnevne den samme voldgiftsdommeren mer enn en gang per år.⁹³ Det siste utsagnet kan tilsi at det bør opplyses om oppnevninger dersom de i gjennomsnitt overstiger en oppnevning i året.

Et utgangspunkt som er enkelt å praktisere er det danske voldgiftsinstituttets fremgangsmåte, ved at dommeren må opplyse om alle oppnevninger innenfor en tidsperiode. En slik regel, hvor antall år settes til for eksempel fem, vil over tid gi et godt innblikk i hva som generelt er et høyt antall oppnevninger. Dette kan så føre til en mer nyansert vurdering av når antallet oppnevninger er høyt nok til å medføre berettiget tvil om habilitet. For oppnevninger gjort tidligere enn de siste fem årene vil dommeren selv måtte avgjøre når antallet er egnet til å skape berettiget tvil om hans habilitet. Å oppstille dette som en regel er etter norsk rett likevel ikke holdbart. Som nevnt i punkt 3.2.4 er det absolutt minste antallet tidligere oppnevninger for at forholdet kan medføre inhabilitet to. Dersom voldgiftsdommeren ikke har blitt oppnevnt

---

⁹¹ Samme argumentasjon følger Slaoui (2009) s. 107

⁹² Se avsnitt 146 i Halliburton v. Chubb Bermuda Insurance Ltd

⁹³ Slaoui (2009) s. 115 med videre henvisning

to eller flere ganger tidligere er det altså ikke et forhold som er egnet til å skape tvil om hans habilitet.

Et utgangspunkt hvor voldgiftsdommeren må opplyse om de tidligere oppnevningene dersom han i gjennomsnitt har blitt oppnevnt en eller flere ganger i året av samme part/representant vil være en enkelt regel å praktisere. Forutsatt at det er minst to tidligere oppnevninger, vil forholdet også være egnet til å skape tvil om voldgiftsdommerens habilitet. Det bør likevel ikke være mer enn et utgangspunkt. Voldgiftsdommeren bør til en viss grad vurdere om det i det konkrete tilfellet er nødvendig å opplyse. For eksempel dersom han har blitt oppnevnt 10 ganger de siste 10 årene av en part, men totalt blitt oppnevnt 250 ganger i samme periode, så er det mindre grunn til å opplyse om forholdet. Det samme gjelder dersom han har blitt oppnevnt mer enn 1 gang per år i gjennomsnitt over de siste 20 årene, men majoriteten av disse oppnevningene skjedde i starten av tjueårsperioden. Hvorvidt voldgiftsdommeren skal opplyse om forholdet må vurderes utfra hvordan en objektiv tredjeperson oppfatter omstendigheten. Enhver tvil om det skal opplyses om oppnevningene eller ikke bør alltid gå i favør av opplysning.⁹⁴

Oppsummert er opplysningsplikten etter vogl. § 14 første ledd meget omfattende. De beste grunner taler for at det ikke skal mange oppnevninger til før opplysningsplikten inntreffer. At det opplyses om forholdet betyr samtidig ikke at voldgiftsdommeren er inhabil, eller at det taler i retning av at han er inhabil. Opplysningsplikten inntreffer lenge før forholdet er inhabiliserende.

5.2 Hvilken betydning har det at opplysningsplikten ikke er overholdt?

Det følger ikke av voldgiftsloven hva som er konsekvensene av brudd på opplysningsplikten. En ting som er sikkert, er at brudd på opplysningsplikten ikke automatisk medfører inhabilitet.⁹⁵ Etter forarbeidene kan manglende overholdelse av opplysningsplikten «tas i

---

⁹⁴ En såkalt in dubio pro disclosure-regel synes å være generelt akseptert. Se for eksempel IBA-Guidelines Part I (3)(d), AAA ICDR Code of Ethics (2004), ICC Note to Parties and Arbitral Tribunals on the Conduct of Arbitration (2021) avsnitt 25 og Nordic Offshore & Maritime Arbitration Association Arbitrator Statement of Acceptance, Availability, Impartiality and Independence punkt 3.

⁹⁵ Se for eksempel IBA-Guidelines Part I artikkel 3, LB-2021-13682, Fortum-saken, Neaman v Kaiser Foundation Hospital (1992), Woxholt (2013) s. 440, Lindskog (2020) s. 479, Slaoui (2009) s. 118 og Kalantzi (2022) s. 47 med videre henvisninger

betraktning ved vurderingen av om vedkommende er upartisk og uavhengig».⁹⁶ Spørsmålet er hvilken vekt manglende overholdelse skal tillegges.

Det at voldgiftsdommeren har opplysningsplikt om et forhold betyr ikke at voldgiftsdommeren faktisk er inhabil, eller at det objektivt vil ta seg slik. Når voldgiftsdommeren velger å ikke opplyse om forhold får ikke partene anledning til å diskutere hvorvidt de mener voldgiftsdommeren er inhabil. Dette gir for partene, og objektivt, inntrykk av at dommeren har noe å skjule.

Hva angår betydningen av manglende overholdelse i helhetsvurderingen uttalte den svenske høyesterett i Ericsson-saken, med henvisning til de svenske forarbeidene, at forholdet er relevant i rene grensetilfeller. Retten mener mangelen bare unntaksvis har betydning i habilitetsvurderingen.

I Halliburton Company v. Chubb Bermuda Insurance Ltd tillegger den britiske høyesterett mer vekt til forholdet. Saken omhandlet gjenoppnevning av den samme dommeren i et større saksforhold mellom flere forskjellige parter. Avgjørelsen er også den prinsipielle i engelsk rett angående betydningen av manglende overholdelse av opplysningsplikt. Retten viser til uttalelsene i en tidligere sak hvor det uttales:

«“the obligation of disclosure extends ... to matters which may not ultimately prove to be sufficient to establish justifiable doubts as to the arbitrator’s impartiality. However, a failure of disclosure may then be a factor in the latter exercise.”»⁹⁷

I engelsk voldgiftsrett kan manglende overholdelse av opplysningsplikten medføre at et forhold som i seg selv ikke er nok til å kjenne voldgiftsdommeren inhabil, medføre at dommeren likevel er inhabil. Retten uttaler så, hva angår betydningen av manglende opplysning i et scenario som saken omhandlet:

«The failure to disclose may demonstrate a lack of regard to the interests of the noncommon party and may in certain circumstances amount to apparent bias.»⁹⁸

---

⁹⁶ Ot.prp.nr.27 (2003-2004) s. 94

⁹⁷ Halliburton Company mot Chubb Bermuda Insurance Ltd avsnitt 117 med videre henvisninger

⁹⁸ Avsnitt 118

Det ble så uttalt at det må gjøres en konkret vurdering basert på sakens fakta. Retten fant at voldgiftsdommeren var habil til å behandle sakene, selv om han skulle ha opplyst om forholdet.

Uttalelsene fra den svenske og den britiske høyesterett er rene motsetninger. Til en viss grad kan det forklares med at den britiske høyesterett omtaler spesifikt angående gjenoppnevning hvor sakene stammer fra samme saksforhold. Oppnevning i to saker i samme saksforhold kan medføre at voldgiftsdommeren får informasjon som de øvrige voldgiftsdommerne og motparten ikke får. At slike forhold ikke blir opplyst om skaper en større frykt for at voldgiftsdommeren tillegger vekt på underforliggende hensyn enn mange andre potensielt inhabiliserende forhold.

Av norsk rettspraksis ble spørsmålet så vidt behandlet i RG-1954-592.⁹⁹ Det uttales følgende om at kjøperen først ved en senere anledning fikk vite at voldgiftsdommeren ble fast oppnevnt av selgerinteressenten:

«At det først etterpå blir klart for kjøperen at det består en slik fast tilknytning mellom voldgiftsdommeren og det selskap som representerer de reelle selgerinteresser, må etter lagmannsrettens oppfatning tillegges vesentlig vekt ved vurderingen av ugildhetsspørsmål etter domstollovens § 108»

Retten uttaler ikke om det var selgerinteressenten som skulle opplyst om forholdet, eller voldgiftsdommeren. Ettersom voldgiftsdommeren i saken ble valgt lenge før en tvist oppsto synes det nærliggende å anta at selgerinteressenten var den som skulle ha opplyst om forholdet. Det er likevel nærliggende å se til uttalelsen for spørsmål om voldgiftsdommerens opplysningsplikt, ettersom domstolloven også krever at dommere opplyser om inhabiliserende forhold.

Dl. § 113 regulerer dommeres opplysningsplikt om forhold som kan medføre inhabilitet. Etter bestemmelsen skal dommeren opplyse om forhold dersom han «er i en stilling» som gir «parterne ret til at kræve han utelukket efter § 108», og forholdet ikke kan antas å være allment kjent. Etter ordlyden gjelder opplysningsplikten bare dersom dommeren finner at han er inhabil. Etter rettspraksis inntreer likevel opplysningsplikten før dette. Opplysningene skal gis selv om dommeren mener de ikke er inhabiliserende, dersom habilitetsspørsmålet kan

---

⁹⁹ Avgjørelsen ble behandlet i punkt 3.2.1

reise noen tvil.¹⁰⁰ I Rt. 1972 s. 784 uttalte Høyesterett på side 786 at det var «en avgjørende feil at det som forelå om de økonomiske og personlige forbindelser [...] ikke ble opplyst da overskjønnet begynte sine forhandlinger». Etter domstollovens habilitetsregler er manglende opplysningsplikt om potensielt inhabiliserende forhold et moment som taler for inhabilitet.

De beste grunner taler for å anse mangelfull overholdelse av opplysningsplikten som en graverende faktor av de gjentatte oppnevningene. Brudd på opplysningsplikten vil ikke medføre at voldgiftsdommeren er inhabil, forutsatt at de tidligere oppnevningene klart ikke medførte inhabilitet.¹⁰¹ Likevel er det en faktor som ikke bare er relevant i de rene grensetilfellene. Forholdet kan endre vurderingen fra mest sannsynlig habil til inhabil. En slik vektlegging av manglende overholdelse av opplysningsplikten vil også kunne føre til at opplysningsplikten blir overholdt.

---

¹⁰⁰ Se for eksempel Rt. 1972 s. 784 og Rt. 1993 s. 1342

¹⁰¹ IBA-Guidelines avsnitt 5

6 Særlig om oppnevning fra advokat i et advokatfirma

Et spørsmål som gjør seg gjeldende når det er prosessfullmektigen som oppnevner voldgiftsdommeren, er om det er av betydning at det er flere advokater innad i advokatfirmaet som står for oppnevningene.

IBA-Guidelines regulerer problemstillingen slik at det skal opplyses om tidligere oppnevninger både av en advokat, og oppnevninger fra et advokatfirma.¹⁰² I begge tilfeller er det opplysningsplikt dersom voldgiftsdommeren har blitt oppnevnt tre eller flere ganger de siste tre årene. Det kommer ikke av IBA-Guidelines om det skal tillegges ulik vekt på oppnevningene fra en advokat, og de fra et advokatfirma.

I Fortum-saken uttalte retten at det er relevant hvorvidt det er en og samme advokat innad i advokatfirmaet som bidrar til oppnevningene, med referanse til Lindskogs redegjørelse.

Woxholth er mer tilbakeholden og uttaler at «[d]et kan nok også ha betydning om oppnevningen er gjort av samme eller flere forskjellige advokater i samme advokatfirma».¹⁰³

Woxholths og Lindskogs begrunnelse er i stor grad den samme. Det knytter seg stort sett til at det ikke kan tas for gitt at den oppnevnte advokat vet om de øvrige oppnevningene fra kollegaene. Det er nærliggende å anta at begrunnelsen knytter seg til den oppnevnte advokats forventninger. Dersom den oppnevnte advokat ikke har kunnskap om de tidligere oppnevningene vil det ikke være grunn til å tro senere oppnevning skjer på grunn av en forventning om at voldgiftsdommeren dømmer i den representerte parts favør.

Flere grunner taler for at det ikke bør være særlig relevant hvorvidt det er en eller flere advokater som står for oppnevningene. For det første vil det være vanskelig å bekrefte eller avkrefte hvorvidt advokaten hadde kunnskap om de tidligere oppnevningene fra advokatfirmaet. Det må derfor etableres en presumpsjon om at advokaten er forventet å vite om, eller forventet å ikke vite om, oppnevningene. Dersom det er sistnevnte som skal gjelde, vil det være en rettspolitisk dårlig løsning. Det vil være for enkelt å omgå gjentatt

---

¹⁰² I IBA-Guidelines Part II artikkel 3.3.8 er ordlyden «by the same counsel, or the same law firm.»

¹⁰³ Woxholth (2013) s. 467

oppnevning-problemstillingen ettersom advokatfirmaet kan sørge for at det er forskjellige advokater som står for oppnevningene.

For det andre bør ikke det forhold at advokaten ikke har kjennskap til de tidligere oppnevningene veie særlig tungt. Hvorvidt det foreligger et inhabiliserende tilknytningsforhold er ikke et spørsmål som i første rekke besvares ved å vurdere om den oppnevnte person tror voldgiftsdommeren kommer til å dømme i deres favør. Det skal vurderes om forholdet skaper berettiget tvil om at voldgiftsdommeren er upartisk og uavhengig. Dersom voldgiftsdommeren blir oppnevnt flere ganger av advokater i et advokatfirma vil det være naturlig å vurdere om det oppstår et tilknytningsforhold mellom voldgiftsdommeren og advokatfirmaet, ikke de enkelte advokatene som står for oppnevningen. Dette stemmer best overens med at oppnevninger fra selskaper tilknyttet parten skal tas med i vurderingen, se punkt 4.1.3.

Den løsning som de beste grunner taler for er å vurdere antallet oppnevninger fra advokatfirmaet og den enkelte advokat hver for seg. Ved å vurdere de, hver for seg, vil det kunne vurderes om det objektivt finnes et inhabiliserende tilknytningsforhold til advokatfirmaet, eller til den enkelte advokaten. Begge burde kunne lede til at voldgiftsdommeren er inhabil.

Litteraturliste

Norske rettskilder

Norske lover

Grunnloven (1814).	Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov
Domstolloven (1915).	Lov 13. mai 1915 om domstolene (domstolloven)
Voldgiftsloven (2004).	Lov 14. mai 2004 nr. 25 om Voldgift
Tvisteloven (2005).	Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister

Norske forskrifter og rundskriv

Rettsgebyrforskriften (1983)	Forskrift 15. februar 1983 nr. 86 etter rettsgebyrloven m.m (rettsgebyrforskriften)
G-29/98	Rundskriv fra Justis- og politidepartementet om rettsgebyrloven rettsgebyrforskriften.

Norske lovforarbeider og rundskriv

NOU 2001:32 A	Rett på sak
NOU 2001:33	Voldgift
Ot.prp.nr.27 (2003-2004)	Om lov om voldgift
Ot.prp.nr.22 (2006-2007)	Om lov om endringer i domstolloven mv. (valg og uttaking av lekdommere)

Norsk rettspraksis

Høyesterett

Rt. 1972 s. 784

Rt 1993 s. 1160

Rt 1993 s. 1342

HR-2004-215-A

Rt. 2008 s. 129

Rt 2015 s. 451

HR-2016-891-U

HR-2016-956-S

HR-2019-818-U

HR-2021-581-U

Lagmannsrettene

RG-1954-592

RG-1974-214

LB-2000-2814-1

LB-2003-2022

LH-2016-94065

LB-2021-13682

Tingrettene

15-105829TVI-SALT (Upublisert, avsagt av Salten tingrett den 04.04.2016)

Internasjonale rettskilder

Lover, institusjonelle regelverk og internasjonale retningslinjer

Lover

Lag om skiljeförfarande

Lag (1999:116) om skiljeförfarande 03. april 1999
(Sverige)

Lov om voldgift

Lov om voldgift 24. juni 2005 nr. 553 (Danmark)

Institusjonelle regelverk

AAA ICDR Code of Ethics (2004)

The Code of Ethics for Arbitrators in
Commercial Disputes 2004

ICC Arbitration rules (2021)	International Chamber of Commerce 2021 Arbitration Rules
ICSID Arbitration rules (2006)	International Centre for Settlement of Investment Disputes CONVENTION, REGULATIONS AND RULES 2006
OCC Arbitration rules (2017)	Rules of The Arbitration and Dispute Resolution Institute of the Oslo Chamber of Commerce Arbitration and Fast-track Arbitration 2017
SCC Skiljedomsregler (2023)	Stockholms Handelskammare Skiljedomsinstituts Skiljedomsregler 2023
Internasjonale retningslinjer	
IBA-Guidelines	International Bar Association Guidelines on Conflict of Interest in International Arbitration 2015
Internasjonale lovforarbeider	
SOU 1994:81	Ny lag om skiljeförfarande
Traktater og modellover	
EMK	The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Roma, 4 november 1950 (Den europeiske menneskerettskonvensjonen, EMK).
Modelloven	The United Nations Commission on International Trade Law Model Law on International Commercial Arbitration 1985, revidert 2006

Internasjonal rettspraksis

Amerika

Neaman v. Kaiser Foundation Hospital, 22. September 1992, California Court of Appeal

Danmark

Ufr 2005. 611 H.D.

Frankrike

Fremarc v. ITM Enterprises, 6. desember 2001, Revue de l'Arbitrage 1231, French Cour de cassation civ. 2e

SA Serf v. Société DV Construction, 29. januar 2004, Revue de l'Arbitrage 709, Cour d'appel [CA] Paris

Somoclest Bâtiment v. DV Construction, sak nr. 09-68997, 1, 20. oktober 2010, French Cour de cassation civ 1e

Portugal

Demandantes v. Demandada Court of Appeal of Lisbon, sak 1361/14.0YRLSB. L1-1, 24. Mars 2015

Storbritannia

Locabail (U.K) Ltd v. Bayfield Prop Ltd, Queen's Bench (QB), EWHC 261, 29. februar 2000

Porter v. Magill, House of Lords, UKHL 67, 13. desember 2001

Cofely Ltd v. Bingham and Knowles Ltd, QB, EWHC 240, 17. februar 2016

Halliburton Company v. Chubb Bermuda Insurance Ltd (Formerly known as Ace Bermuda Insurance Ltd), UK Supreme Court, UKSC 2018/0100, 27. november 2020

Sverige

Stockholm Tingsrätt, sak Ä 7145, 21. juni 2004, upublisert. Innhentet ved innsynsbegjæring til Stockholm Tingsrätt

NJA 2007 s. 841 HD.

NJA 2010 s. 317 HD. (Fortum)

Svea Hovrätt, sak T2484-11, 10. april 2013

Avgjørelser fra voldgiftsinstitusjoner

Tidewater v. Bolivarian Republic of Venezuela, ICSID sak nr. ARB/10/5, 23. desember 2010

OPIC Karimum Corp v. Venezuela, ICSID sak nr. ARB/10/14, 5. mai 2011

Universal Compression International Holdings, S.L.U. v. The Bolivarian Republic of Venezuela, ICSID sak nr. ARB/10/9, 20. mai 2011

Juridisk teori

- ADR (u.å) ADR Chambers, «Appoitning Authority», tilgjengelig på <https://adrchambers.com/appointing-authority/> (hentet 08.05.2023)
- Berg (2006) Berg, Borgar Høgetveit (red.), *Voldgiftsloven med kommentar*, Gyldendal Norsk Forlag 2006
- Born (2014) Born, Gary B., *International Commercial Arbitration*, bind 2, 2. utg., Wolters Kluwer Law & Business (2014)
- Bøhn (2013) Bøhn, Anders, *Domstolloven Kommentartutgave*, 2. utg., Universitetsforlaget 2013
- Júdice (2015) Júdice, José Miguel, «Demandantes v. Demandada (...), Court of Appeal of Lisbon, Processo 1361/14.0YRLSB.L1-1, 24 March 2015», publisert av Kluwer Arbitration 2015, tilgjengelig på: https://www.josemigueljudice-arbitration.com/xms/files/03_ARTIGOS_CONFERENCIAS_JMJ/01_Artigos_JMJ/_www.kluwerarbitration.com_Common_UI_document.aspx_id_KLI-.pdf
- Kalantzi (2022) Kalantzi, Anastasia Christina, «Conflicts of Interest in International Commercial Arbitration: The Issue of Repeat Appointments of Arbitrators» *Erasmus Law Review* 2022 nr. 1, s. 45-55
- Klevstrand (2012) Klevstrand, Agnete, «Ekstrajobb dobler lønnen» *Dagens Næringsliv*, 13. februar 2012, s. 16-17
- Lindskog (2020) Lindskog, Stefan, *Skiljeförfarande: en kommentar*, 3. utg., Norstedts Juridik AB 2020
- Mjaaland og Haga (2015) Dag Mjaaland og Aadne M. Haga, «Voldgiftsloven § 13 annet ledd. Gjentatte oppnevnelser og voldgiftsdommeres habilitet i

- internasjonale forhold», i *Avtalt Prosess: Voldgift i praksis*, Borgar Høgetveit Berg og Ola Ø. Nisja (red.), Universitetsforlag 2015, s. 249-258
- Mæland (1988) Mæland, Henry John, *Voldgift*, Universitetsforlaget 1988.
- Skipper-Pedersen (2017) Skipper-Pedersen, Mogens, «Den partsudpegede voldgiftsdommers stilling» *Tidsskrift for forretningsjus* 2017, vol. 23 nr. 2., s. 97-122
- Slaoui (2009) Slaoui, Fatima-Zahra, «The Rising Issue of 'Repeat Arbitrators': A Call for Clarification» *Arbitration International* 2009, vol. 25 nr. 1, s. 103-120
- Ulsted (2014) Ulsted, Tor André, «Fagkyndige meddommere i sivile saker» *Lov og rett* 2014, vol. 53 nr. 4, s. 229-243
- van den Berg (2011) Albert Jan van den Berg, «Dissenting Opinions by Party-Appointed Arbitrators in Investment Arbitration», i *Looking to the Future: Essays on International Law in Honor of W. Michael Reisman*, Mahnoush H. Arsanjani, Jacob Katz Cogan, Robert D. Sloane og Siegfried Wiessner (red.), Brill | Nijhoff 2011, s. 821-843
- Woxholth (2013) Woxholth, Geir, *Voldgift*, Gyldendal Norsk Forlag 2013

Elektroniske utgivelser

Chartered Institute of Arbitrators, *Arbitration Rules: Arbitrator Appointment Form*, tilgjengelig på: <https://www.ciarb.org/media/8935/ciarb-arbitration-rules-arbitrator-appointment-form.pdf> (hentet 08.05.2023)

International Chamber of Commerce, *Cost and Payment*, (u.å), tilgjengelig på: <https://iccwbo.org/dispute-resolution/dispute-resolution-services/arbitration/costs-and-payment/#anchor-costs-of-the-arbitration> (hentet 03.03.2023)

London Court of International Arbitration, *Schedule of Arbitration Costs*, 2020, tilgjengelig på: https://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/schedule-of-costs-lcia-arbitration-2020.aspx (hentet 03.03.2023)

Nordic Offshore & Maritime Arbitration Association, *Arbitrator Statement of Acceptance, Availability, Impartiality and Independence*, tilgjengelig fra: <https://www.nordicarbitration.org/> (hentet 08.05.2023)

Roschier, *Roschier Disputes Index 2016*, tilgjengelig på:

https://cdn.roschier.com/app/uploads/2019/08/15192054/disputes_index_2016_final.pdf

Roschier, *Roschier Disputes Index 2021*, tilgjengelig på:

<https://www.roschier.com/publications/RDI2021/#p=1>

Swiss Arbitration Centre, *Cost Calculator*, 2021, tilgjengelig på :

<https://www.swissarbitration.org/centre/arbitration/cost-calculator-2021/> (hentet 03.03.2023)

Uttalelser fra organisasjoner og institusjoner

International Chamber of Commerce, *NOTE TO PARTIES AND ARBITRAL TRIBUNALS ON THE CONDUCT OF THE ARBITRATION UNDER THE ICC RULES OF ARBITRATION*, 2021,

tilgjengelig på: <https://iccwbo.org/news-publications/arbitration-adr-rules-and-tools/note-parties-arbitral-tribunals-conduct-arbitration/>

Norges Høyesterett, *Årsmelding 2020*, tilgjengelig på:

<https://www.domstol.no/no/hoyesterett/arsmelding/2020/>

Norges Høyesterett, *Årsmelding 2021*, tilgjengelig på:

<https://www.domstol.no/no/hoyesterett/arsmelding/2021/>

Norges Høyesterett, *Årsmelding 2022*, tilgjengelig på:

<https://www.domstol.no/no/hoyesterett/arsmelding/2022/>

United Nations Commission on International Trade Law, *Status: UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (1985), with amendments as adopted in 2006*, u.å., tilgjengelig

på: https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/modellaw/commercial_arbitration/status (hentet 08.05.2023)